

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste Valdkond

Ühiskonnateaduste Instituut

Infoühiskonna ja sotsiaalse heaolu õppekava

Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika eriala

Triin Jürimäe

**“Rahvusvahelise noortevahetuse tõlgendused noore enesearengu
teekonnal”**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Heidi Paabort, MA

Tartu 2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TEOREETILINE KÄSITLUS	5
1.1 ÜLEVAADE NOORSOOTÖÖST.....	5
1.1.2 Rahvusvahelised noorsootöö mõjutused ja rahvusvahelise noorsootöö jõudmine Eestisse.....	8
1.2 Noortekeskused Eestis ja nende tegevussuunad.....	10
1.2.1 Noortekeskused.....	10
1.3 Noortekeskuse peamised tegevused ja avatud noorsootöö meetod.....	12
1.4 N-TELG.....	14
1.5 Rahvusvaheline noorsootöö.....	15
PROBLEEMISEADE	17
2. METOODIKA	18
2.1 Metoodika valiku põhjendus.....	18
2.2 Valim.....	18
2.3 Andmekogumismeetod ja intervjuude käik.....	19
2.4 Analüüsimeetod.....	19
3. TULEMUSED	20
3.1 Noorte arusaam noorsootöö väärtusest.....	20
3.2 Noorte noorsootöös mitteosalemise põhjused.....	21
3.3 Noortevahetuse kontekst ja korraldus.....	22
3.3.1 Noorte peamised õpikohad noortevahetuses.....	23
3.3.2 Noortevahetust toetavad tegurid ja peamised arengukohad.....	24
3.4 Ideaalne noortevahetus läbi noore vaate.....	27
3.5 Soovitused noortekeskustele ja noorsootöötajatele.....	28
4. ARUTELU	30
KOKKUVÕTE	36
SUMMARY	38
KASUTATUD KIRJANDUS	40
LISA	44

SISSEJUHATUS

Lõputöö teemal “Rahvusvahelise noortevahetuse tõlgendused noore enesearengu teekonnal” käsitleb noorsootööd ja noortekeskuste poolt korraldatud rahvusvahelisi noortevahetusi ning seda, kuidas noored mõtestavad noortevahetusega seonduvat.

Uurimistöö keskendub noortele ehk 7-26 aastastele isikutele (Noorsootöö seadus, 2020). Eesti 2035 arengukava toob eesmärgina välja, et – “Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed” – mille elluviimiseks on erinevad poliitikad (Valitsus, 2023), sh noortele suunatud tegevused. Noortevaldkonna, kui ühe noortele suunatud poliitika, eesmärk on tingimuste loomine noore isiksuse mitmekülgseks arenguks (Noorsootöö seadus, 2020). Üheks noorsootöö poolt pakutavaks võimaluseks on rahvusvaheline noortevahetus, mille eesmärgiks on läbi noorte kaasamise suurendada nende kodanikuaktiivsust ning teadmisi sotsiaalselt olulistest teemadest (Erasmus+, i.a). Valisin rahvusvahelise noorsootöö ja noortevahetuste teema seoses isikliku õpirände ning välismaal õppimise kogemusega. Uurimusega soovin aidata kaasa valdkonna arengule läbi noorte parema mõistmise ning noortelt saadud soovitude abil soovin panustada noorsootöö ja noortevahetuste arendamisesse.

Seni on lõputöodes uuritud rahvusvahelist noorsootööd noorsootöötaja vaatest (Kalmus, 2016) ja noorte tõlgendusi noortekeskuse mitteformaalse õppe mõjust (Kreemann, 2018). Puudulikuks on seni jäänud rahvusvahelise noorsootöö ühe osa ehk noortevahetuste vaade läbi noorte silmade. Noorsootöö on töö noorte jaoks ja koos noortega (Noorsootöö seadus, 2020), mistõttu on oluline uurida rahvusvahelist noorsootööd ka noorte vaatest. Noorte rahulolu uuringus (2020) (edaspidi NTR 2020) uuriti ka noorte põhjuseid, miks nad soovivad osaleda ning üldist rahulolu projektiga, aga projektis osalemise mõju noorte arengule ei ole veel uuritud.

Seetõttu on antud uurimistöö eesmärgiks saada teada, kuidas noored mõtestavad noorsootööd, noortevahetust ja noortevahetusel käimise õpikogemusi ning koguda noortelt soovitusi noortekeskustele edasiseks rahvusvaheliste noortevahetuste korraldamiseks ja üldise töö arendamiseks.

Oma lõputöös kasutasin kvalitatiivset uurimismeetodit ja viisin läbi seitse poolstruktureeritud intervjuud. Intervjuude eesmärgiks oli mõista noorte tõlgendusi seoses noortevahetusega otsides vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kuidas noored mõtestavad laiemalt noorsootöö sisu ja mis võib takistada noorsootöö tegevustesse jõudmist?
2. Kuidas noored mõtestavad noorsootöö kasu peale noortevahetusel osalemist?
3. Milliseid soovitusi jagavad noored noortekeskuste poolt korraldatud rahvusvahelise noorsootöö parandamiseks?

Antud bakalaureusetöö koosneb lisaks sissejuhatusele neljast peatükist. Esimeses peatükis annan teoreetilise ülevaate – noorsootööst, rahvusvahelise noorsootöö olemusest ja jõudmisest Eestisse ning noortekeskuste funktsioonist ja seal kasutatavatest lähenemistest või suunistest. Teises ehk meetodika peatükis kirjeldan meetodikat, kes kuulusid valimisse ja, kuidas viidi läbi intervjuud. Kolmandas peatükis esitlen peamisi tulemusi ja neljandas analüüsin ning toon välja peamised järeldused. Töö lõppeb kokkuvõttega.

1. TEOREETILINE KÄSITLUS

Teoreetilises osas annan ülevaate noortevaldkonnast, avatud noorsootöö ja noortekeksuse olemusest. Seejärel kirjeldan uurimistöö teemaga seotud rahvusvahelise noorsootöö võimalusi ja Eestis kasutatavaid lähenemisi noorte toetamisel. Kasutatavate lähenemiste alla kuuluvad noorsootöö põhimõtted, avatud noorsootöö metoodika ja teaduspõhine noortekeskse lähenemise rakendamise mudel – N-telg.

1.1 ÜLEVAADE NOORSOOTÖÖST

Käesolev uurimustöö keskendub noortevaldkonnale ja selle võimalustele noorte toetamisel. Termin noortevaldkond, mida kasutatakse noorsootööd ja noortepoliitikat ühendava mõistena, võeti kasutusele 2014. aastal (Kivimäe jt, 2022).

Noorsootöö, kui ühe noortepoliitika toimeala (Kivimäe jt, 2022) eesmärk on tingimuste loomine noore isiksuse mitmekülgseks arenguks, mis võimaldab noortel vaba tahte alusel perekonna-, tasemeharidus- ja tööväliselt tegutseda (Noorsootöö seadus, 2020). Vastavalt noorsootöö seadusele on noorsootöö suunatud 7-26. aastastele isikutele ehk noortele, kes seda soovivad. 2023. aasta seisuga oli Eestis 288 117 noort, mis on viiendik Eesti rahvastikust (Statistikaameti kodulehekül, i.a). 2020. aastal läbiviidud NTR uuringust selgus, et 4656-st uuringus osalenud noorest 74,4% ehk 3493 noort oli 2020. aastal osalenud mingit liiki noorsootöös (Väljaots jt, 2021).

Noorsootöö Eestis on olnud ajas pidevas muutumises ja ka mõiste “noored” määratlus on aastatega omanud erinevaid tähendusi. Näiteks Saksa okupatsiooni ajal 1942.aastal loodi noorte organisatsioon Eesti Noored (Noored Kotkad, i.a), mille eesmärgiks oli noorte kasvatamine nii vaimsetes kui füüsilistes teemades (Kreem, 2013). Erinevalt tänapäeval kehtivast noore vanusevahemikust 7-26 aastat võisid organisatsiooni Eesti Noored liikmed olla vanuses 10-18 ja sedagi vanema või hooldaja kirjalikul loal (Taru jt, 2015). Samade autorite järgi said esialgselt organisatsiooni kuulumiseks loa ainult noormehed, aga 1944.aasta jaanuarist hakati aktiivsemalt organisatsiooni tegemistesse kaasama ka tütarlapsi.

Viimase 150 aasta jooksul on noorsootöö põhieesmärk olnud arendada laste ja noorte omadusi ning oskusi. Põhieesmärk on püsinud, aga selles olevad alaeesmärgid on olnud pidevas

muutumises, sest need on seotud arengu sihtidega ja ühiskonna väärtustega. (Taru jt, 2015) Sealhulgas on noorsootöö üheks lähtekohaks kaasatuse suurendamine noorte seas, et tugevdada arusaama nii noortes endis kui ka kolmandates osapooltes, et noorte näol on tegemist positiivse ressursiga ühiskonnas (HTM, 2021), kuna noored ei ole koorem ühiskonnale, ega takista selle arengut.

Eestis tuli sõna noorsootöö riigi seaduste tasandil esmakordselt mainimisele aastal 1999 (Taru jt, 2015), kui võeti vastu esimene noorsootöö seadus. Peale noorsootöö seaduse vastuvõtmist toimusid noorsootöö valdkonnas mitmed olulised arengud nagu noorsootöö korraldamise määramine omavalitsusüksuse ülesandeks (Kivimäe jt, 2022). Eesti noortepoliitika sünniks võib pidada 2006. aastat, kui võeti vastu riiklik noorsootöö strateegia 2006–2013 (Dibou, 2012). Valitsuse poolt heakskiidetud riikliku arengukava eesmärgiks on saavutada läbi noortele pakutavate arenguvõimaluste ja toe selline Eesti, mida noor ka ise tahab hiljem edasi viia (HTM, i.a).

Sama perioodi üheks tähtsamaks arenguks oli 2006. aastal esimese noorsootöötaja kutsestandardi loomine. Esimene kutse anti välja neli aastat hiljem ehk 2010. aastal ja kõige uuem kutsestandard kinnitati 2017 aasta novembris (Eesti Noorsootöö Keskus, 2018). Lisaks eeldatakse, et noortega töötavad spetsialistid läbivad täiendkoolitusi, et vastata kutsestandardile (Taru jt, 2015).

Käesoleval hetkel on noorsootöö peamised põhimõtted ja riiklikud eesmärgid määratletud “Noortevaldkonna arengukavas 2021-2035”. Arengukava põhifookuses on regionaalselt ühtlaste võimaluste loomine noorte mitmekülgses arengus ja iseseisvumiseks. Seda soovitakse saavutada näiteks läbi süsteemsete rahvusvaheliste võimaluste pakkumise (Noortevaldkonna arengukava, 2021), mille abil saavad noored õppida nii ennast, kui ka teisi inimesi ja kultuure tundma.

Noortevaldkond juhindub viiest peamisest noorsootöö seaduses sätestatud põhimõttest (Noorsootöö seadus, 2020). Esiteks tuleb noorsootöös arvestada, et noorsootöö on töö koos noortega ja noorte jaoks ning kaasata neid otsustusprotsessi. Teiseks on oluline noorsootöö valdkonnas meeles pidada, et tingimusi luues ning oskusi omandades tuleb lähtuda noortest endist. Kolmandaks põhimõtteks on see, et noorsootöö põhineb noorte vabatahtlikul osalusel. Neljas põhimõte ütleb, et noorte omaalgatusi tuleb toetada ning viimaseks ehk viiendaks põhimõtteks on võrdne kohtlemine ja sallivus (Selliov, 2017).

Noortevaldkonna 2021-2035. aasta arengukavas tuuakse lisaks eelnevatele põhimõtetele välja veel ka noorte õiguste ja autonoomia kaitse ning nende kohtlemine võrdväärsete partneritena (Noortevaldkonna arengukava, 2021). Seda toetab teaduspõhine noortekeskse lähenemise mudel ehk N-TELG, kus tuuakse välja, et noored ja täiskasvanud on partnerid (Rämmer jt, 2022).

Noortevaldkond koosneb neljast osast nagu noorsootöö, huviharidus, ande- ja noortepoliitika (HTM, i.a). Noortevaldkonna noorsootöö osa struktuur jaotatakse üheksaks erinevaks tegevussuunaks: 1) noortelaagrid, 2) huvitegevus, 3) huviharidus, 4) avatud noorsootöö, 5) erinevad noorte ühingud, 6) noorteprojektid, kuhu alla kuuluvad ka noortevahetused, 7) noorte osalus, 8) õpingutes ja tööturul mitte osalevate noorte toetamine ja 9) malevad (HTM, 2021).

Noortevaldkonnas tegutsevad mitmed erinevad spetsialistid nagu huvitegevuse juhendajad ja -õpetajad, noorsootöötajad, treenerid ja KOV noorsootöö spetsialistid (Kivistik jt 2023; Haugas ja Kendrali, 2022). Valdkonnas tegutsevate spetsialistide kogukonna kirjeldamiseks on kasutusele võetud väljend - praktikakogukond. Praktikakogukondi on määratletud, kui grupp, kuhu kuuluvad inimesed, kellel on ühine huvi konkreetse valdkonna vastu. Eesmärk on jagada seeläbi ideid ja leida lahendusi koostöö kaudu. Noorsootöö valdkonnas kuuluvad praktikakogukonda noorsootöötajad ja noortejuhid, akrediteeritud ja sõltumatud noorsootöö organisatsioonid, noorsootöötajate koolitajad, kohalikud kogukonnad ja omavalitsused, Erasmus+ noorteprogramm jpt (3.noorsootöö konvendi lõppdeklaratsioon, 2020).

Eesti noorsootöös on tähtsal kohal olnud erinevad noorsootöö elluvijate esinduskogud. Nende hulka kuuluvad näiteks Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus ja Eesti Noorsootöötajate Kogu. Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse eesmärk on seista selle eest, et noortekeskustes tehtav avatud noorsootöö on nähtav ning arusaadav ja et nii riiklikul, kui ka kohalikul tasandil tehtavad otsused lähtuksid noortekeskuste vajadustest (Eesti ANK arengukava, 2021). Eesti Noorsootöötajate Kogu eesmärk on noorsootöö ja noorsootöötajate professionaalse arengu toetamine ning koostöö soodustamine (ENK koduleht). Eesti Noorsootöötajate Kogu ehk Eesti ENK aluseks peetakse kooli huvijuhtide ja noorsootöötajate töötamist ühiste eesmärkide nimel toetudes samadele väärtustele (ENK koduleht). Mõlema ühenduse puhul keskendutakse oma tegevustes noorsootöötajate professionaliseerumisele, sest noorsootöötajate puhul on oluline, et nad oskaksid noortega kontakti luua ja suudaksid märgata nende probleeme luues samal ajal kõigile sobivat õhkkonda (Käger jt, 2021), kus keegi ei tunneks ennast kõrvalejäetuna.

Noorsootöötajal, kui spetsialistil, peab olema oskus ennast hoida, iseenda käitumist analüüsida, piire ja võimeid kaardistada (Rannala ja Karu, 2023). Omades neid oskusi on spetsialist suuteline pakkuma professionaalset teenust noortele ning toetades neid läbi oma teadmiste ja oskuste nende arengul.

1.1.2 Rahvusvahelised noorsootöö mõjutused ja rahvusvahelise noorsootöö jõudmine Eestisse

Noorsootööl puudub ülemaailmselt ühiselt levinud definitsioon ja teised riigid Eestiga sarnast eesmärki ja tegevussuundi noorsootööle ei pruugi omistada, sest konkreetse eesmärgi seadmist mõjutab riigiti nii ajalugu, riigi valitsus meetod ja arengutase (Taru jt, 2015). Taru jt (2015) on leidnud, et põhjus, miks noorsootööl ei ole ühtset mõistet on sügavam, sest tegemist on äärmiselt mitmekesise valdkonnaga. Samad autorid tõid oma teoses välja ka selle, et mitmekesisusest olenemata saab noorsootööd rahvusvaheliselt defineerida valdkonnana, kus pakutakse noortele mõtestatud tegevusi, lähtudes nende vajadustest ja huvidest.

Noorsootöö, kui valdkonna, esimeste märkide ilmnemise ajaks Euroopas saab pidada tööstusrevolutsiooni aega, kus tekkinud klassiühiskond põhjustas sotsiaalset ebavõrdsust (Taru jt, 2015). Samad autorid on öelnud veel, et tekkinud ebavõrdsus avas ka võimaluse uue valdkonna tekkeks, kus läbi noorte toetamise, arendamise ja koolitamise sooviti tekkinud sotsiaalset ebavõrdsust vähendada.

1970. aastatel, kuni 90. aastate alguseni keskendus Euroopa noorsootöö erinevate noorteorganisatsioonide ehitamisele ja noorsootöötajate ja -juhtide koolitamisele (Verschelden jt, 2009). Programm Euroopa Noored kutsuti ellu Euroopa Liidu poolt 1988. aastal (Palm, 2010). Esimestel aastatel tegutses noorte toetamiseks eelkõige noortevahetustega ja kaheksa aastat hiljem lisandus juurde Euroopa Vabatahtlik Teenistus (Palm, 2010). Hiljem pakkus antud programm noortele juba võimalusi organiseerida laiema rahvusvahelise dimensiooniga projekte (Enn ja Garcia Lopez, 2009).

Eesti liitus Euroopa Noored programmiga 1998. aastal (Palm, 2010). 1999. aastal võeti Euroopa Parlamendis kasutusele "*The White Paper*", mis pani tõe noortepoliitika, kui eraldiseisva poliitika arenemisele Euroopas (Mairesse, 2010; Verschelden jt, 2009). Raamistik kehtestas koostööraamistiku, mille alusel kohandati noorsootöö valdkonnale avatud koordineerimise meetod (Mairesse, 2010). Valge raamatu teeb eriliseks veel see, et enamiku

2004. aastal (k.a Eesti) Euroopa Liiduga ühinenud uue liikmesriigi noortepoliitika põhinevad selle raamatul.

2005. aastal võttis Euroopa Ülemkogu vastu Euroopa noortepakti, mis lisaks muule rõhutab ka vajadust parandada kaitseta noorte sotsiaalset kaasamist (Mairesse, 2010; Enn ja Garcia Lopez, 2009). 2007. aastal võeti Euroopas kasutusele ka noortepass ehk “*youth pass*”, mis täidab lisaks projektis osalemise sertifikaadile ka õpitu dokumenteerimiseks sobiva dokumendi rolli (Archimedes, 2012). Lisaks noortepaktile on Euroopas kasutusel ka Euroopa noorte strateegia 2019-2027, mille eesmärgiks on kaasa aidata noorte visiooni elluviimisele (EU noorteportaal, i.a).

Euroopa tasandil mõistetakse noorsootööd kui noorte inimeste enesearengu, sotsiaalse lõimimise ja kodanikuaktiivsuse tööriista (3.noorsootöö konvendi lõppdeklaratsioon, 2020). Pidevas muutumises olev ühiskond, aga tekitab vajaduse kohandada lähenemisi ka noorsootöele ning seetõttu vaadatakse Euroopa tasandil iga viie aasta tagant noorsootöö konvendil üle eesmärgid ja suunised nende saavutamiseks (3.noorsootöö konvendi lõppdeklaratsioon, 2020). Samuti Euroopa noorsootöö uus tegevuskava - Bonni protsessi loomine, sai alguse kolmanda Euroopa Noorsootöö Konvendi korraldamisest 2020. aasta detsembris (Kannelmäe-Geerts, 2020).

Euroopa noorsootöö kolmandal konvendil leiti, et noorsootöö valdkonnas peaksid kehtima ühised terminid ja keel, kus ühine osa tugineks põhialustele, olles samal ajal kooskõlas kõigi sektorite ja praktikakogukonna tasanditega (3.noorsootöö konvendi lõppdeklaratsioon, 2020). Kuna noorsootöö on mitmetahuline ja lai valdkond, võib Schild ja von Hebel'i (2007) sõnul see valdkonnas kaasa tuua konkreetsete kokkulepitud reeglite puudumise tagajärjel osalise teadmatuse ja teenuse kvaliteedi ebamäärasuse. Seega oli konvendi raames muudatuste põhieesmärgiks noorsootööst kõigile sarnase arusaama kujundamine ja noorsootöö suutlikkuse tõstmine käia kaasas Euroopas ja mujal maailmas pidevalt aset leidvate muudatustega (3.noorsootöö konvendi lõppdeklaratsioon, 2020), et tagada valdkonna sujuvam areng kõikides piirkondades üle maailma.

Euroopa kontekstis noorsootöö ja sellega kaasnevate tegevuste propageerimiseks ning võimaluste tutvustamiseks korraldab Euroopa Komisjon erinevaid üritusi. Näiteks iga aasta kaks kuud enne Euroopa parlamendi valimisi noortele suunatud sündmuse- *Youth Week*, mille eesmärgiks on väärtustada noorte panust ning edendada noorte osalemise ja kodanikuaktiivsuse väljendamise võimalusi (Euroopa noorteportaal).

Lisaks Euroopa tasandile, toetatakse noortega seotud tegevusi globaalselt. Noortepoliitika muutmiseks noortele sobivaimaks ning noorte hääle edasikandmiseks Euroopa Parlamendis on loodud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ehk ÜRO noore delegaadi programm. See programm annab võimaluse 46-st riigist pärit noorele hääletada Euroopa Parlamendis noorte eest läbi noore inimese maailmavaate (Euroopa Nõukogu portaal, i.a).

Eesti peab oluliseks osaleda rahvusvahelistes koostöodes, sest rahvusvahelisel tasandil tehtav koostöö erinevate institutsioonide vahel toetab noortepoliitika arengu läbi ka rahvusvahelise noorsootöö arengut (HM, 2021). Rahvusvahelisel tasandil aset leidva koostöö arendamisele keskendub ka 2030. aasta välispoliitika arengukava.

1.2 Noortekeskused Eestis ja nende tegevussuunad

Käesolev uurimistöö keskendub noortekeskustele ja rahvusvahelisele noorsootööle, mistõttu annan käesolevas peatükis ülevaade noortekeskuste olemusest ja tekkest, noortekeskuste tegevustest, sealhulgas avatud noorsootöö meetodist ja rahvusvahelisest noorsootöö suunast.

1.2.1 Noortekeskused

Noortekeskuseks nimetatakse noorsootööasutust, mis tegutseb noortevaldkonnas ja osutab avatud noorsootöö teenust ning vajadusel muid noorsootöö teenuseid, mis võib olla teenusepiirkonna noorsootöö korraldamise asutus ning mille tegevustes saavad osaleda vaba tahte alusel kõik noored (Paabort, 2013; Noortekeskuste miinimumstandard, 2020). Vabatahtlikkuse alusel liitumise võimalust peavad noored, spetsialistid ja noortekeskuste esindajad ka noorsootöö suureks väärtuseks (Käger jt, 2021). Seega võivad noored osaleda pakutavates tegevustes siis kui nad seda soovivad ja/või saavad. Noortekeskuste puhul on tegemist noortele turvalise kohaga (Käger jt, 2021), kus noored saavad tunda ennast hästi, iseendana ja hoituna. Noortekeskuste üheks aluspõhimõteks on noorte unikaalsusega arvestamine ja igäuhe unikaalsust tuleks võtta arvesse ka tegevusi korraldades (Paabort, 2022a).

Noortekeskused lähtuvad oma töös noorsootöö seadusest, sest noortekeskustel eraldi seadust ega regulatsiooni ei ole (Eesti ANK, 2018). Noortekeskused jälgivad aga suuniseid nagu Noortekeskuste Hea Tava ja Noortekeskuste miinimumstandard ning lisaks noortevaldkonna arengukava (Paabort, 2020a). Noortekeskusi tuntakse ka järgnevate nimedega: noortekeskus,

noortetuba, noortemaja, noortekas, lastekeskus, noorte vaba aja keskus, noorte huvikeskus, vaba aja keskus, noorteklubi, noorte- ja elukestva õppekeskus jmt (Paabort, 2022a).

Esimesed teadaolevad noortekeskused Eestis rajati 1998. aastal Narvas, kui kinnitati Narva noortekeskuse põhimäärus ja Sael (Eesti ANK, 2015; Taru jt, 2015). Kõige enam loodi noortekeskusi perioodil 1995-2011 ja teine aktiivsem laine sai alguse 2016. aastal (Paabort, 2022b; Taru jt, 2015). Esimene spetsiaalselt noortekeskuseks ehitatud maja avati 2005. aastal Kurtnas. Noortekeskuste loomise asukoha valikul sai määravaks geograafiline asetus, noorte arv vastavas piirkonnas ja KOV võimalused finantsilistest ressurssidest (Paabort, 2022b).

Noortekeskused on Eestis enamjaolt kas kolmanda sektori, valla või linna ametiasutused või valla või linna ametiasutuse hallatavad asutused, mille põhitegevuseks loetakse noorsootöö organiseerimist ja selle korraldamist ning läbiviimist (Paabort, 2020a; Taru jt, 2015). Noortekeskustes erinevaid tegevusi läbi viies tuleb arvestada sellega, et noorsootööd tehakse noorte jaoks ja koos noortega, kaasates neid otsuste tegemisse ja kohandades otsuseid lähtudes noorte huvidest (Noorsootöö seadus, 2020). Noortekeskused lähtuvad oma tegevuste läbiviimisel võrdse kohtlemise, sallivuse ja partnerluse põhimõtetest (Noorsootöö seadus, 2020). Lisaks on Eestis kokku lepitud, et noortekeskuse puhul on tegemist religioossete eelistuseta asutusega, mis on apoliitiline ja võrdõiguslikke kriteeriume järgiv asutus (Noortekeskuste miinimumstandard, 2020; Eesti ANK, 2013).

Kui aastal 2019 tegutses Eestis 288 noortekeskust (Paabort, 2020a), siis aastal 2024 tegutseb Eestis juba 306 noortekeskust, millest 14 on ajutiselt suletud (Eesti ANK koduleht; Laaneots, K. meilivahetus, mai 23, 2024). Enim noortekeskusi on Harjumaal, Tartumaal ja Lääne-Virumaal. Samas, kui võtta aluseks noorte arv maakonnas ja noortekeskuste koguarv, siis on enim noortekeskusi Hiiumaal, Läänemaal ja Järvamaal (Paabort, 2020a).

Eesti noortekeskusi ühendab Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus (edaspidi ANK), mis loodi 2001. aastal (Paabort, 2022b; Taru jt, 2015). 2020. aastal kuulus ANK ühendusse 204 asutust ehk 71% aktiivsetest noortekeskustest.

Noortekeskustes toimuvat ja noorte rahulolu kohta noorsootööga on tehtud mitmeid uuringuid. NTR 2020 uuringu tulemused näitavad, et üle poole noortest osalevad noortekeskuste töös, sest nende sõbrad käivad seal ning 80% noortest osaleb erinevat liiki noorsootöö tegevustes, sest see sobis ajaliselt tema teiste tegevustega. Noorteprojektides osalemise määr NTR 2020 uuringu põhjal on kõikides vanuserühmades sarnane. Sama uuringu tulemuste põhjal

selgus, et noortekeskuste poolt pakutavates huvitegevustes osalevad rohkem maa- ja väike piirkondade noored, kui suures linnas elavad noored (Käger jt, 2021).

Noortevaldkonna eksperdid on välja toonud NTR 2020 uuringus, et murekohaks on ootus, et peab tegelema paljude asjadega korraga. See omakorda tekitab noorsootöötajatel probleeme ajaplaneerimisega ja töökorraldusega, et pakkuda noortele personaalset lähenemist. Samaaegselt mitme tegevuse elluviimine ei tohiks olla kvaliteedi kriteeriumiks ehk tulemuse mõõtjaks. Noortevaldkonna spetsialistid on toonitanud, et pideva tegutsemise taustal ei tohi ära unustada individuaalset lähenemist ning noorte isiklikke vajadusi (Käger jt, 2021). Lisaks on Kärger jt (2021) välja toonud, et noortega töötavad eksperdid peavad puudulikuks noorsootöötajate oskusi suhelda eelkõige puuetega noortega nii, et ka nemad tunneksid ennast tegevustesse kaasatuna ja noortekeskusesse oodatuna. Noorsootöö peamisteks murekohtadeks noortevaldkonna tuleviku uuringu põhjal saavad olema kvalifitseeritud töötajate puudus ja piirkondlik ebavõrdsus (Haugas ja Kendrali, 2022). Mõlema probleemi võimalikuks seletuseks võib-olla KOV'ide erinev valmisolek noorsootöösse investeerida (Haugas ja Kendrali, 2022). Dokumendis “Noortekeskuste miinimumstandard 2020” on Eesti ANK soovitanud olla noortekeskusel noortele kättesaadav vähemalt 25 tundi nädalas (Noortekeskuste miinimumstandard, 2020; Haugas ja Kendrali, 2022), kuid 2019. aastal suutis kriteeriumile vastata vaid 60% noortekeskustest (Haugas ja Kendrali, 2022). Seega on kättesaadavus noortele üheks noorsootöö murekohaks.

1.3 Noortekeskuse peamised tegevused ja avatud noorsootöö meetod

Noortekeskuse peamiste tegevuste hulka kuulub erinevate arendavate tegevuste pakkumine, mille hulka kuuluvad huviringid, vabatahtliku teenistuse võimalused, rahvusvaheline- ja mobiilne noorsootöö, nõustamine, koolitused, noortekogud ja noortealgatuslikud projektid (Eesti ANK, 2013). Neid tegevusi pakkudes on oluline arvestada noorte soovidega ja noortekeskuse eripäradega (Paabört, 2016; Eesti ANK, 2013).

Noortekeskusi eristab teistest noorsootöösutustest avatud noorsootöö meetodi kasutamine. Meetodi üldiseks eesmärgiks on toetada noore inimese aktiivsust ja toimetulekut ühiskondlikus elus (Paabört, 2016). Avatud noorsootöö meetodi puhul on tegemist kooslusega avatud noorsootöö põhimõtetest, mille toimimiseks peavad kõik põhimõtted olema järgitud ja see on vahend noortele arendavaks tegevuseks tingimuste loomisel (Noortekeskuste

miinimumstandard, 2020). Nimetatud meetodi kasutamise tõttu kasutatakse tihti noortekeskuste nimetuste ees sõna avatud, näiteks Emmaste Avatud Noortekeskus.

Avatud noorsootööd on kirjeldatud ka noortele suunatud noortevaldkonna teenusena, mida osutatakse noortekeskus(t)e kaudu ja kus luuakse noortele tingimused vaba tahte alusel osalus- ja eneseteostusvõimaluseks, et toetada nende aktiivsust ja toimetulekut ühiskonnaelus (Noortekeskuste miinimumstandard, 2020). Selleks tegutsetakse ühises füüsilises või virtuaalses ruumis, mis võimaldab luua noortega vahetuid kontakte ja toetada neid lähtuvalt individuaalsetest vajadustest ja eelistustest (Noortekeskuste miinimumstandard, 2020).

Avatud noorsootöö elluviimisel on oluline avatud ruumi teenus, kus noor saab sotsialiseeruda, projektiinõustamist ja tuge oma idee elluviimisel (Käger jt, 2012; Rämmer jt. 2020), noortefot, esmatasandi nõustamist ja vajaduse korral spetsialisti juurde suunamist, osaleda vabatahtlikus tegevuses ja noorte osaluskoogude/aktiivgruppide töös ning võimalusel laenutada tasuta tema huviga seotud vabaaja tegevusvahendeid (Noortekeskuste miinimumstandard, 2020).

Noortekeskus lähtub tegevuste pakkumisel seega avatud noorsootöö viiest põhimõttest (Eesti ANK, 2018). Noortekeskuste Hea Tava (2018) alusel peavad tegevused olema mõtestatud ehk eesmärgipõhised ning arendavad, arvestades samal ajal noore vanuse, huvide ja võimetega. Avatud noorsootöö peab soodustama noore osalemist ja olema noorele tasuta (Paabort, 2013; Eesti ANK, 2018). Oluliseks põhimõtteks on ka tegevuste ja teenuste võrdne kättesaadavus kõigile, kus puuduvad konkreetset eeltingimused osalemiseks. Avatud noorsootöö põhimõtetest lähtumise tugevusteks võib lugeda tegutsemist noortelt noortele ja noorsootöötaja justkui mentori rollis olemist (Paabort, 2016).

Avatud noorsootöö peamiseks vahendiks noortekeskuses on meetodit toetav ruumilahendus (Kütt, i.a), milleks on avarad, turvalised ning soojad ruumid, mis pakuvad võimalusi nii individuaalseks kui ka rühmades tegutsemiseks (Paabort, 2020b). See tekitab noortes turvatunde ning soovi oma aega veeta noortekeskuses. Avatud ruumi olemasolu võimaldab noorsootöötajal luua noortega vahetuid kontakte ja õppida neid tundma, kuid seejuures on leitud, et noortekeskuse avatud ruumis füüsilise teenuse raames toimuva tegevuse juures noorte piirarv ühe noorsootöötaja kohta on 24 noort. Avatud ruumi teenuses saab noor lisaks sotsialiseeruda, tuge oma ideede elluviimisel ja esmatasandi nõustamist ning vajaduse korral spetsialisti juurde suunamist (Paabort, 2020b). Antud meetodi olemuse potentsiaali tugevuseks on kohalolu põhimõttega arvestamine, mis eelkõige väljendub läbi noorsootöötaja

professionaalsuse ning oskuse olla ajas paindlik ja noortega arvestav (Paabort, 2022a). Paabort on veel öelnud, et kohalolu tagamiseks tuleb kindlustada ka professionaliseerumise tingimused, kuid professionaalsus iseenesest vajab jõustavat töökeskkonda, kus nii virtuaalne kui ka füüsiline tegutsemisruum on turvaline. Soovides saavutada kohalolu põhimõtetega arvestamine on oluline, et spetsialist usaldaks spetsialisti (Paabort, 2024).

1.4 N-TELG

N-telje näol on tegemist teaduspõhise mudeliga, mille koostamise käigus defineeriti mõiste noortekesksus ning mõtestati Eesti tasandil, mida tähendab “noortekeskne lähenemine” (Rämmer jt, 2021a; Rämmer jt, 2023). Mudel ise loob võimaluse arendada noortele suunatud tegevusi ja nende korraldust rakendades noortekeskset lähenemist (Rämmer jt, 2021b). Antud mudel toetab ka noortekeskuste tööd noortega, et aidata suurendada teenuste noortekesksust ja süsteemset organisatsiooni ja teenuste kvaliteedi arengut (Rämmer jt, 2021b). Mudeli paindlikkuse tõttu on seda võimalik rakendada ka pidevas muutuvus ühiskonnas (Rämmer jt, 2021b).

Noortekeskse lähenemise all mõistetakse noorte isiksuse arengu ja heaolu seadmist korralduse ja arendamise keskmesse, et saavutada noorte jaoks parim tulemus. Antud lähenemine on jaotatud viieks komponendiks: esimene on õiguste järgimine, kus keskendutakse õiguste tundmisele ning nendega julgustatakse arvestama; teiseks tegelik osalus, mis on seni enim tähelepanu mudeli komponent, keskendub osalusvõime täielikuks tagamiseks läbi noorte usaldamise ja väärtustamise; kolmandaks respektierimise komponendiga pööratakse tähelepanu lugupidavale infovahetusele ja julgusele võtta vastutus; neljandaks väärtuste teadvustamise juures keskendutakse erinevate noorte erinevate mina-piltide asutamisele ja viiendaks komponendiks on jõustav keskkond, mis pöörab tähelepanu toetavale ümbruskonnale (Rämmer jt, 2021b).

N-telg mudel koosneb viiest põhipunktist, mille abil keskendutakse jätkusuutlikule arengule, teenuse pakkujate vahelisele koostööle, partnerlussuhete toetamisele, noorte (järje)kindlamale osalemisele teenustes ja noore enesekindluse toetamisele ning väärtustamisele (Rämmer jt, 2021a; Rämmer jt, 2021b). Mudeli laiemaks eesmärgiks on parema pildi loomine sellest, milliseid otsuseid tehakse töös noortega ja mil määral arvestatakse seal noortekeskse lähenemisega (Rämmer jt, 2021b; Rämmer jt, 2023).

1.5 Rahvusvaheline noorsootöö

Käesoleva uurimistööga on seotud rahvusvaheline noorsootöö, mistõttu annan siin peatükis lühikese ülevaate rahvusvahelise noorsootöö olemusest ja väärtusest noortele.

Noorsootöö on ideaalne valdkond põhimõtteliselt sisse igapäeva tegemistesse ka rahvusvahelisust, võimaldades noortel kogeda kombeid läbi kultuuridevahelise õppimise (Solidaarsuskorpuse agentuur, 2014; SALTO, 2020). Lisaks aitab see luua sidemeid rahvusvahelisel tasandil tulevaseks koostööks noortevaldkonnas, töömaailmas kui ka isiklikus plaanis (Mitteformaalne, i.a). Noorteprojektides osalemine, mille hulka kuuluvad ka rahvusvahelised noortevahetused, arendab noortes erinevaid võtmepädevusi nagu näiteks kultuuride mõistmine ja meeskonnatöö (Solidaarsuskorpuse agentuur, 2014). Noortevahetuse konkreetne teema valik ei ole Euroopa Liidu poolt ette antud, vaid seal tegeletakse noorte jaoks oluliste teemadega (Solidaarsuskorpuse agentuur, 2014). See tähendab seda, et korraldaja riik ja elluviija saab valida konkreetse teema ise. Noortevahetustest osa võtmine laiendab noorte silmaringi ja tõstab nende kodanikuaktiivsust (Allaste jt, 2023; Euroopa Nõukogu portaal, i.a). Rahvusvaheline noorsootöö tavaliselt täiendab kohalikul tasandil seatud noorsootöö eesmärke aidates kaasa noorte arengule jne (SALTO, 2020).

Peamised rahvusvahelise noorsootöö vormid on rahvusvahelised noortevahetused, vabatahtliku programmid ning rahvusvahelised töölaagrid ja -koolitused (SALTO, 2020), mis muudavad rahvusvahelise noorsootöö valdkonna väga mitmetahuliseks. Oma mitmemetahulisuse tõttu pakub rahvusvahelise noorsootöö valdkond ka mitmeid väljakutseid. Näiteks on noortel võrreldes teiste eärühmadega piiratumad õigused (HTM, 2021), mis raskendab antud kategooria esindajatel ehk noortel endil oma positsiooni määrata ja majanduslikult enda eest seista. Seetõttu on ka Euroopa Liit liikmesriikidele rõhutanud noorte strateegiate ja arengukavade olulisust (HTM, 2021), kutsudes neid arendama noorsootööd ja seda reguleerivat noortepoliitikat (HTM, 2021).

Eestis toetatakse ja luuakse rahvusvahelist noorsootööd põhiliselt Erasmus+ programmide ja Euroopa solidaarsuskorpuse kaudu (Mitteformaalne, i.a). Erasmus+ on Euroopa Liidu programm, mille kaudu rahastatakse rahvusvahelisi projekte mitmetes valdkondades ja seda ka noorte noortevaldkonnas toimuvate rahvusvaheliste noortevahetusprojektide puhul, mis soodustavad rahvusvahelistumist ja noorsootöö kvaliteedi arengut (Mitteformaalne, i.a). Euroopa

solidaarsuskorpuse ülesanneteks on läbi erinevate projektide toetamise toetada ka avatud ühiskonna kujundamist ja kultuuridevahelist õppimist (Mitteformaalne, i.a).

Rahvusvahelises noorsootöös täidab noorsootöötaja mitmeid erinevaid rolle, kusjuures konkreetse rolli määrab üritus ja selle eesmärk. Rollid varieeruvad mentorist kuni korraldajani ja kommunikatsioonispetsialistini välja (SALTO, 2020). Rahvusvahelises noorsootöös on äärmiselt oluline pöörata tähelepanu konkreetsele ja paindlikule suhtlusele, et erinevad riigid ja organisatsioonid oleksid suutelised omavahel koostööd tegema (SALTO, 2020).

Uurimistöö fookuses olev rahvusvaheline noortevahetus kujutab endast erinevatest riikidest pärit noortegruppide omavahelist kohtumist (Solidaarsuskorpuse koduleht, i.a). Sealjuures on oluline, et igast riigist oleks noori enam-vähem võrdselt (Solidaarsuskorpuse koduleht, i.a). Noortevahetuse eesmärgiks on toetada noorte enesearengut (SALTO, 2020), anda neile võimalus õppida kultuuride kohta ning seda kõike rakendades mitteformaalset õppemeetodit (Mitteformaalne õppimine, i.a; Solidaarsuskorpuse agentuur, 2014).

PROBLEEMISEADE

Uurimistöö eesmärgiks on mõista, kuidas noored mõtestavad noorsootööd, noortevahetust ja noortevahetusel käimise õpikogemusi ning koguda noortelt soovitusi noortekeskustele edasiseks rahvusvahelise noorsootöö arendamiseks.

Tänapäevase noorsootöö eesmärk on luua tingimused noorte mitmekülgseks arenguks, võimaldades neil vaba tahte alusel osaleda noorsootöö poolt pakutavates tegevustes (Noorsootöö seadus, 2020). Noorsootöö seaduse kohaselt on noorsootöö suunatud 7-26-aastastele isikutele, kes seda soovivad. Noortevaldkond on pidevas muutumises ja mõiste "noored" on aastatega omanud erinevaid tähendusi.

Alates 1999. aastast on Eestis kehtinud noorsootöö seadus, millele on järgnenud mitmed olulised arengud valdkonnas, sealhulgas riikliku arengukava kehtestamine 2006. aastal (Dibou, 2012). Noortevaldkond juhindub põhimõtetest nagu kaasatus, noortekeskus, sallivus ja võrdne kohtlemine. N-telje mudel pakub raamistikku noortele suunatud tegevuste kvaliteedi arenguks ja teenuse noortekeskuse tagamiseks ning suurendamiseks (Rämmer jt, 2021b).

Mitmekülgsus noorsootöös võib kaasa tuua selle, et olukordi tõlgendatakse mitut erinevat moodi, mis omakorda tähendab seda, et ühtsete reeglite puudumine võib põhjustada kvaliteedi kõikumist ja ebakindlust teenuste pakkumisel (Schild ja von Hebel, 2007).

Noortekeskused on olulised noorte arengu edendamisel pakkudes noortele erinevaid tegevusi ja ajaveetmisvõimalusi, mis vastavad noorte vajadustele (Noorsootöö seadus, 2020). Lisaks toetavad noortekeskused rahvusvahelist noorsootööd, mis võimaldab noortel õppida tundma erinevaid kultuure, arendada võtmepädevusi ja luua rahvusvahelisi sõprussidemeid. Rahvusvaheline noorsootöö aitab muuta noori aktiivseteks kodanikeks ühiskonnas.

Kuigi noorte vajadusi ja noorsootöös osalemise võimalusi on varasemalt uuritud (Espenberg jt, 2018; Väljaots jt, 2021), ei ole seda tehtud noortekeskuste ja noortekeskuse vaatest. Noorsootöö ja avatud noorsootöö põhimõtted ning N-telg mudel on noortekeskustele kättesaadav, aga kas noortekeskuste poolt korraldatav rahvusvahelise noorsootöö on nende suunistega kooskõlas, vajab veel uurimist. Kuna noorsootöö on töö koos noortega ja noorte jaoks (Noorsootöö seadus, 2020) siis on äärmiselt oluline, et just noored on töökorralduse keskmes.

2. METOODIKA

Metoodika peatükis kirjeldan andmete kogumise meetodit, uurimismeetodi valikut ja uurimusest osalenuid ehk valimit. Metoodika osas kirjeldan ka bakalaureusetöö tulemuste tõlgendamiseks kasutatud analüüsimeetodit.

2.1 Metoodika valiku põhjendus

Antud töös uurin noorte tõlgendusi rahvusvahelisest noortevahetusest ja selle kasulikkusest läbi noore enda vaate. Tulemuste saamiseks ja andmete kogumiseks kasutan kvalitatiivset uurimismeetodit – poolstruktureeritud intervjuud (Lepik jt, 2014). Valiku langetasin selle meetodi kasuks, sest Lepik jt (2014) alusel võimaldab see küsida intervjuukava väliseid täpsustavaid küsimusi. See kindlustab selle, et oluline ja täpsustav info ei lähe intervjuu käigus kaduma. Analüüsiks kasutasin kvalitatiivset uurimismeetodit. See aitab koguda inimeste arvamusi ning mõista ja aru saada ühiskonnas toimuvast (Õunapuu, 2014). Lisaks võimaldab see intervjuudest välja tuua võimaliku varjatud sisu (Kalmus, 2020).

Teemades relevantsuse säilitamiseks ja nende paremaks ilmestamiseks ning sisukamaks analüüsiks kasutan intervjuueeritavate tsitaate muutmata kujul. Tekstiosad, mis olen tsitaadist välja jätnud on märgendiga /.../ . eristatud ülejäänud tekstist.

2.2 Valim

Uurimuses osalesid noored, kes on osalenud vähemalt ühes noortekeskuste poolt korraldatud noortevahetuses vahemikus 2023-2024.

Intervjuueeritavate valikul kasutasin kitsa teema fookuse tõttu sihipärast valimit, milles uurija valib ise enda teemaga kõige paremini sobivad intervjuueeritavad (Rämmer, 2014), seega sihipärase valimi meetod võimaldas kaasata ainult need noored, kellel oli uurimisteamiga seotud kogemus, et saadavad tulemuseks oleks valiidsed.

Kuigi plaanis oli teha intervjuu kuue noorega, viisin lõpuks intervjuu läbi seitsme noorega, kelle vanused jäid vahemikku 15-23 aastat. Intervjueeritavate arv oli piisav, sest vastused muutusid korduvadeks ja seetõttu ei saanud enam uusi teadmisi.

Intervjueeritavatelt küsisin intervjuude salvestamiseks luba, säilitades samas nende vastuste esitamisel nende anonüümsuse. Intervjuudest erinevate tsitaatide esitlemisel kasutan töös läbivalt sõna “noor(ed)”. Alaealiste intervjueeritavate puhul küsisin enne vestluse algust nende vanemate käest kirjaliku digitaalselt allkirjastatud nõusoleku.

2.3 Andmekogumismeetod ja intervjuude käik

Intervjuud toimusid vahemikus 21.02-24.03.2024. Kõik intervjuud toimusid virtuaalselt Google Meets veebi platvormi vahendusel. Kõik vestlused salvestasin ning hiljem transkribeerisin ja kodeerisin.

Intervjuude pikkus varieerus 50-67 minuti vahel. Helifailid ja transkribeeringud hävitatakse intervjueeritavate anonüümsuse säilitamise eesmärgil peale töö analüüsi osa täielikku valmimist.

2.4 Analüüsimeetod

Antud töös kasutasin analüüsimeetodina kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab keskenduda peamistele seisukohtadele, samal ajal arvesse võttes ridade vahele peidetud informatsiooni (Kalmus jt, 2015). Konkreetne meetod osutus valituks kuna võimaldab leida noorte arvamusi ja mõtteid seoses rahvusvahelistel noorevahetustel käimisega. Kodeerimisel kasutati *in vivo* kodeerimist, mis võimaldab uurijal tekstist eristada erinevaid väljendeid ja/või sõnu (Linno, i.a). Andmete sihipärasel kasutamisel uurimuses suhtuti andmetesse õiglaselt, et analüüsi osas koostatavate tõlgendustega ei tehtaks intervjueeritavatele liiga (Lepik jt, 2014).

3. TULEMUSED

Antud peatükis esitlen uurimistöö tulemusi. Kuna rahvusvaheline noorsootöö on osa noorsootööst, siis tulemuste peatükis toon sisse ka leide, mis on üldisemad.

3.1 Noorte arusaam noorsootöö väärtusest

Intervjuudes osalenud noored tõid välja, et osalevad lisaks oma kodukoha noortekeskustele ka teistes noortekeskustes. See näitab, et olenemata noore elukohast saavad noored osaleda erinevate noortekeskuste tegevustes.

Küsimusele „Milles seisneb sinu jaoks noorsootöö väärtus?“ vastasid noored erinevalt. Noored tõid välja, et nende jaoks seisneb valdkonna väärtus noortele võimaluste ja otsustusvõime andmises. Lisaks tõid noored välja erinevad ajaveetmisvõimalused koos teiste noortega, sh eetes aega koos teiste noortega, aitab see neil arendada enda suhtlemisoskust ja luua sõprussidemeid. Üks uurimuses osalenud noor kinnitas samuti, et suuremas osas korraldab ta noorsootöös just koos oma sõpruskonnaga erinevaid üritusi. *„Enamus sõbrad ongi need, kellega ma koos midagi korraldan või olen kuskil sellises noorsootöö valdkonnas koos”*/. Lisaks tõi sama noor välja, et tunnetab noorsootööd keskkonnana, mis teda arendab. *„...panustab nii palju mu enda arengusse”*/. Seda kinnitab ka teine noor, kes tunneb, et noorsootöö aitab isiklikule arengule kaasa. *„See loob kogukonda ja aitab kujundada enda identiteeti turvalises keskkonnas”*/.

Uurimuses osalenud noorte jaoks aitab noorsootöös luua turvalist keskkonda just noorsootöötajate tugi. Noored väärtustavad noorsootöötajate poolt pakutavat tuge erinevate protsessidega kohanemiseks, nad soovivad, et neid noorsootöötajate poolt kuuldaks ja kuulataks. *„Noored vajavad seda!”*/. Noorsootöötaja on seega noortele tihti justkui ukse avaja maailma ning võimaluste näitaja. Üks noor tõi välja, et ilma noorsootöötaja poleks endale selliseid kogemusi saanud, mis tal hetkel olemas on.

Peamised põhjused, miks noored soovivad osaleda noorsootöös on põnevad projektid ja erinevad huviringid. Uurimuses osalenud täiskasvanud noored tõid välja, et osalemise asemel nad eelistavad pigem korraldada. Küsimusele “miks ta soovib noorsootöö tegevustes osa võtta?” vastas üks noortest, et korraldusliku poole pärast. *„Hetkel on jäänud osalemine pinna pealseks, sest vanus on selline, kuid korraldusliku poole peal löön rohkem kaasa”*/. Mitmed noored tõid

välja, et nad on praegugi osaliselt seotud projekti kirjutamise protsessiga erinevates noortekeskustes. Üks noortest leidis, et noortekeskuste korraldatavatel noortevahetustel on suurem eesmärk, nimelt tunneb ta, et nendest projektidest osa võttes saab ta sealt saadud teadmiste abil olla oma kodukohale ja selle arengule toeks.

Uuringus osalenud noor leidis digitaalsetel tubadel ehk *breakout roomides* läbiviidavatel mängudel, vestlustel ja aruteludel olevat kasu ka noorte enesekindluse kasvatamises. Tema oli kogenud sellist lahendust UWC ehk *United World College* raames, mille alt ta käis koroonaaerialukorra ajal välismaal õppimas.

Uurimuses osalenud noorte seas on neid, kes on osalenud Kaitseliidu noorteorganisatsiooni Kodutütred ja/või Noorkotkad tegevustes. Üks uurimuses osalenud noor leidis, et Kaitseliidu (edaspidi KL) noorteorganisatsiooni ja noortekeskuste vahelisel koostööprojektil oleks potentsiaali. Ta leidis, et see koostööprojekt kahe asutuse/organisatsiooni vahel oleks noortele heaks näiteks hästitoimivast koostööst. *„Avardaks noorte silmaringi ja see on äge, kui inimesed teevad koostööd”*. Ta tõi välja ka selle, et see on mõlemale osapoolle justkui võimalus saada juurde osalisi või uusi liikmeid. *„Saaksid organisatsioonid endale liikmeid ja/või osalisi juurde”*. Lisaks leidis uurimuses osalenud noorte seas ka neid, kes on käinud vahetusõpilaseks, osalenud noortevolikogudes või noorteprogrammides ning vedanud eest erinevaid projekte.

3.2 Noorte noorsootöös mitteosalemise põhjused

Kuna tegevustesse jõudmine on aluseks teenuse saamisel, uurisin noortelt, kas ja mis on takistanud erinevatest noortekeskuste tegevustest osa võtta? Mõned noored tõi välja, et mõnikord nad ei saa osaleda noortekeskuste pakutavates tegevustes, sest neil ei jää kooli kõrvalt piisavalt aega või puuduvad sobival ajal neid huvitavad tegevused ja huviringid. Üks noortest tõi välja konkreetse näite, et ta oleks osalenud kokandusringis ka gümnaasiumiastmes, aga kõik huviringid kaasa arvatud ka kokandus lõppesid enne, kui gümnaasiumiastme noored oleksid jõudnud kohale tulla.

Noorsootöös osalemise takistuse põhjusena tõi üks noortest välja, et ta võib väljaspool noortekeskust tegevustes osaleda aga talle ei meeldi osaleda noortekeskuse majasisestes tegevustes, sest tal on varasemad halvad kogemused. Ta on ennast tundnud end seal teiste noorte poolt alavääristatuna ja nad on teda halvasti tundma pannud. *„Mulle lihtsalt ei meeldi, kui mind*

sellel eesmärgil ära kasutatakse, kui soovitakse lihtsalt kellelegi halba öelda ja enda enesetunnet parandada”/.

Lisaks tundsid uuringus osalenud täiskasvanud noored, et nad saavad vähem osaleda, kuna nende plaan on minna ülikooli ja seetõttu keskenduvad nad teistele tegevustele, näiteks õppimisele.

3.3 Noortevahetuse kontekst ja korraldus

Uurimuses osalenud noored osalesid kokku seitsmel erineval noortevahetusel nii Eestis kui ka välismaal. Partnerriikidest oli kõige enam esindatud seitsme projekti peale Läti kuue projektiga ja Itaalia viie projektiga. Läbivaks temaatikaks noortevahetuste puhul oli vaimne ja füüsiline tervis, LGBT ja seksuaalvähemused ning noored ja kultuur. Üks noortest, kes osales LGBT teemalisel noortevahetusel tõi välja, et tema arvates sooviti projekti abil teemat muuta aktuaalsemaks. *”Eesmärgiks oli see teema viia inimesteni ja sellest avameelselt suhelda, kasutades mitteformaalse õppe meetodeid”/.* Teine noor, kes osales projektis, mille põhifookuses oli kultuur, tõi välja, et selles projektis keskenduti noorte ühendamisele kultuuriga. *”Eesmärk oli kultuuri toomine noortele lähemale”/.*

Uurimuses osalenud noorte projektid kestsid üks kuni kaks nädalat. Noor, kes osales 2 nädala pikkuses noortevahetuses nägi laagri pikkuses ainult positiivset tegurit. *” See andis meile võimaluse suhelda ja mõista teineteist ning näha inimesi arvamuste taga, mitte arvata, et need arvamused ongi see inimene”/.*

Noortevahetuste üheks õpikogemuse saamise viisiks oli noorte sõnul *workshopid* ehk töötoad. Uurimuse käigus selgus, et enamasti olid töötoad projekti teemadega kooskõlas. Osade noorte sõnul toodi praktiliste töötubadega kaudu teemat paremini esile. *”Minu jaoks olid workshopid teemasse”/.* Üks noortest aga leidis, et Eestis toimunud noortevahetuse töötoad ei olnud päris kooskõlas projekti teemaga. *”Eestis läksid küll need töötoad natuke mööda”/.* Täpsustamisest ta keeldus. Üks uurimuses osalenud noortest mainis, et töötoad olid küll vajalikud, kuid nende eesmärgist arusaamine võttis aega. *”Nende mõistmiseks oli aega vaja, sest kohe ei saanud aru, miks mingi asi oli vajalik”/.*

Töötubade puhul tõi noored veel välja, et neile meeldisid pigem mitte-formaalsed lähenemised. Formaalse osana mõtestavad noored pigem loenguna, kus tuleb istuda ja lihtsalt kuulata. Samas üks noortest lisis, et tema küll väärtustab praktilist osa, aga tunneb ka, et

projektides on oluline koht ka teoreetilisel ehk formaalsemal osal, mis võimaldab oma ala eksperte kuulata. /"Mulle meeldis aktiivse osa rohkus, aga tulevikus, kui osalen projektis, tahaks istumise osa rohkem, siis saaksin kuulata inimesi, kes on teadlikud sellel alal rääkimas"/.

Intervjuude käigus selgus, et konkreetne eeltegevus Eesti noortekeskuse poolt enne väljastpoolt Eestit toimuva projekti algust, oli vähematel, kui pooltel noortest. Noored, kelle puhul eeltegevus toimus, töid välja, et korraldusprotsessis osalemise abil said nad projektist ja selle sisust paremini aru.

Eeltegevusteks olid peamiselt temaatilised kohtumised Eesti grupiga. Osad noored töid välja, et projektile minekust saadi teada vähem, kui 2 nädalat enne lendu ja seetõttu ei olnud neil ajaliselt aega koosolekutel osaleda ega viia läbi füüsilisi kohtumisi teiste grupiliikmetega.

Mõned noored valmistasid ennast ette iseseisvalt. Esimene neist luges põhjalikult läbi talle saadetud infopaki ja küsis teistelt projektis osalevatelt noortelt nõu, sest tegemist oli jätkuprojektiga. Teine neist otsustas rääkida oma Eesti grupiga ja uurida, millised on nende teadmised ja kogemused seoses noortevahetusega.

Noored mõtestasid eeltegevusi enda jaoks erinevalt, mõni tundis puudust ettevalmistavast tegevusest ja teised jälle mitte. Eeltegevuses osalemise motiveerivaks teguriks toodi välja võimalus grupi kaaslaseid paremini tundma õppida. /"Kuna teema oli selline, siis võimalike ilmnevate probleemide korral oleksime teineteisele suutnud paremini toeks olla"/.

Noored, kus Eesti oli peakorraldaja ja vastuvõtva maa rollis, töid noored välja, et sellisel juhul oli ettevalmistus põhjalikum ja konkreetsem. Uuringus osalenud noortest neljal oli kogemus Eestis toimunud rahvusvahelise noortevahetusega.

3.3.1 Noorte peamised õpikohad noortevahetuses

Küsimusele "mida projekt noortes enim arendas ja neile andis?" andsid noored erinevaid vastuseid. Kahe noore jaoks suurimaks arenguks oskuste ja teadmiste poolest oli nende jaoks iseenda tundma õppimine. /"Õppisin enda vajaduste ja soovide kohta"/. Leiti, et peamiseks väärtuseks oli oma piiridega tutvumine. /"Enda mõistmine ja soovide lugemine, sest nüüd oskan ise endale paremini toeks olla ja tajun oma piire"/.

Mitme noore poolt toodi välja võtmesõnad nagu julgus, julgus seista iseenda eest ja esinemisjulgus. /"Julgus- julgus suhelda, julgus erineda, julgus lihtsalt olla mina ise ja nautida seda"/. Kuna tegemist on noortega, kelle huvi maailma avastada peale projekti lõppu kasvas veelgi, mõistsid, et tänu projektile said nad teada erinevatest Euroopa Liidu võimalustest

noortele nii iseenda, kui ka maailma avastamiseks.

Noortevahetuste käigus arendasid noored endas empaatiat ja oskust teisi inimesi päriselt kuulata. */"Õppisin teisi inimesi veelgi paremini siiralt kuulama, mitte kohe eelarvamustele tuginedes talle vastulauseid mõtlema"/*.

Uurimuses osalenud noored leidsid, et nende jaoks peamised uued oskused ja teadmised on seotud pigem projekti teema teadlikkuse kasvuga. */"Suurendasin oma teadmisi LGBT teemadel ja lisaks sain teada rohkem ka erinevate aktivismi liikide kohta"/*. Näiteks toodi välja disainimõtlemine. Ta leidis, et disainimõtlemise näol sai ta endale praktilise tööriista ka edaspidiseks. */"See on asi, mida saab loodetavasti kasutada ka edaspidi erinevates olukordades"/*.

Kuna projektide tegevuste juures on oluliseks osaks õpitu analüüsimine ning tagasisidestamine, uurisin, kuidas see tavapärastelt tavapärastelt toimus. Noored nimetasid noored põhiliseks analüüsi abivahendiks youthpass'i. Mõned noored nimetasid seda, kui pisikeseks märkmikuks. Seda täitsid noored nii iseseisvalt, kui ka koos teistega ning pigem eelistati seda mõtete jagamiseks koos teiste projektis osalejatega. */"Täitsime seda youth pass'i ja seda oli hea teha koos teiste inimestega, sest siis sai oma mõtteid jagada ja kuulda ka teiste mõtteid"/*. Mõtete koondamiseks ja õpitu kokkuvõtmiseks kasutasid noored veel ajurünnakut, mille eesmärk oli koguda ideid, kuidas noortevahetuse teemaga haakuvaid üritusi ka Eestis läbi viia. */"Viimane päev oli refleksiooniks pluss siis ajurünnak, et mida me saaksime Eestis teha"/*.

Mitu noort tõid välja, et neil oli vaja läbi viia üritus Eestis peale noortevahetuselt naasmist. Ürituse planeerimis-protsessi ja läbiviimise protsessi nimetasid nad vaikivaks õpitu praktikasse rakendamiseks, et katsetada, kas nad on võimelised antud teemat ka teistele arusaadavalt edasi andma.

Seega võib öelda, et kõik uurimuses osalenud noored tundsid, et nad arenesid noortevahetuse projekti käigus nii individina, kui ka maailma kodanikuna, muutudes tolerantsemaks, avatumaks ning vastuvõtlikumaks erinevustele.

3.3.2 Noortevahetust toetavad tegurid ja peamised arengukohad

Uuringu käigus selgus, et projektide korraldamise juures olid mitmeid tegureid, mida noored toetasid või muudaksid. Korraldusliku poole pealt meeldis noortele enim see, et noortevahetuse sisuline pool ja vabaaja tegevused olid tasakaalus, võimaldades neil arendada oma teadmisi lisaks ka projekti teemale erinevate kultuuride kohta. Projekti sisust meeldis

noortele enim vaba aja olemasolu piisavas ulatuses. /"Sisulise poole pealt meeldis ajakava - oli piisavalt vaba aega ja tegemisi"/. Üks noortest tõi välja selle, et tema jaoks oli kõige meeldejäävam, kuidas kõik said vabalt avaldada oma arvamusi projekti teema ja töötubades arutletava üle. /"Turvaline keskkond, kus kõik said avaldada oma arvamust"/. Korraldusliku poole pealt tõid noored lisaks välja selle, et projekt oli neile südamelähedasem siis, kui nad said ise korralduslikus ettevalmistus töös kaasa lüüa.

Ühe noore jaoks oli kõige meeldivam üks konkreetne õpituba, kus ta sai rakendada oma loomingulist poolt ja valmistada ese, mida on hiljem võimalik füüsiliselt ka katsuda. Praktilise ja loomingulise tegevuse meeldivust kinnitas üle poolte noortest.

Noored tõid lisaks, et keeleoskuse areng oli nende jaoks noortevahetuse juures suureks abiks. /"Inglise keeles rääkimise julgus kasvas tohutult ja see on mulle andnud nii palju juurde"/. Noored tõid välja ka selle, et neile meeldis see, et neil oli võimalus luua kontakte teistest kultuuridest pärit noortega. /"Mulle meeldis enim see tunne et võõrad inimesed saavad muutuda nii südamelähedasteks"/. Kontaktide loomise täpsustuseks lisas üks noortest, et just erinevate kultuuride mõistmine on see, mida noortevahetuselt erinevate inimestega suheldes saab. /"Uued tutvused ja arusaam, kuidas hakkama saada erinevate kultuuride ja inimestega"/.

Kui enamuses noortele meeldisid eelkõige tegevused, siis ühe noore jaoks oli noortevahetuse juures meeldivaim osa see, et projekt toimus välismaal. /"Turismi ja reisi pool - võimalus avastada uusi kohti"/. Noored tõid välja ka selle, et mälestused, mis reisides tekivad on tihti need, mis jäävad noortele enim meelde. /"Noored enamasti ei osale seal just selle teema pärast, vaid just sellepärast, et see on võimalus tutvuda teiste riikide noortega. Selle noortevahetuse tunde pärast, nende mälestuste pärast"/. Samas tõid kaks noort välja pigem erinevaid võimalikke lahendusi, kuidas kindlustada noortevahetuste puhul see, et noored läheksid sinna pigem just projekti enda, mitte ainult reisifaktori pärast. Üheks võimalikuks lahenduseks pakuti sihipäraseid pöördumisi ja info edastamist vastavalt noore tugevustest ja huvidest. /"Pakkuda siis mingi konkreetsemate kohtade noortele ehk siis, kui sul on näiteks mingi muusikaline noortevahetus, et siis võtta ühendust just mingi muusikakooli või muusika bändi noortega. Mitte lihtsalt selle linna noorsootöö keskusega"/. /"Konkreetne sihtrühm ja noored kellele teema päriselt meeldib"/.

Kõik noored jäid oma noortevahetuselt saadud kogemusega rahule ja soovivad ka seda teistele noortele. Üks noortest ütles, et ta on seda juba teinud, kutsudes projektist osavõtma oma sõbranna. /" Ma olen oma sõbranna juba ühte projekti kaasa kutsunud, et ka tema saaks selle kogemuse"/. Uurimuses osalenud noored soovivad ka teistele noortevahetuse kogemust, sest projektides käies õppisid nad keele, kultuuri ja inimeste kohta. /"Võimalus areneda, õppida ja

saada uusi teadmisi ning sõpru.”/. Seda kinnitas ka teine noor, kes tõi välja, et siis saavad noored õppida iseenda ja teiste kohta /”Noored õpivad siis nägema inimesi eraldi indiviididena”/. Kui võimalus osalemiseks avaneb, siis uurimuses osalenud noored on projektis pigem uuesti osalemise poolt. /”Kui on võimalik minna ja sulle seda pakutakse siis haara sellest võimalusest kinni. Sa oled noor inimene! Palun naudi seda, et sa oled noor ja võta sulle antavatest võimalustest kinni.”/. Noored soovitasid ka jääda realistlikuks, sest kui projekti teema ei paku huvi siis tuleks korralikult läbi mõelda, et kas tasub kandideerida. /”Soovitan läbi kaaluda noorel endal, kas see on päriselt mida, mida ta tahab”/. Üks noor lisas veel, et teema meeldimine määrab osaliselt ka saadud kogemuse. /”Kui teema ei paku huvi siis ei saa vahetusest täit kogemust”/.

Kuigi üldises plaanis saab intervjuude põhjal järeldada, et uurimuses osalenud noored jäid enda noortevahetuste kogemustega rahule, siis leidsid nad erinevates projektides ka seda, mis neile nii väga ei meeldinud. Ühe noore jaoks oli keeruline jääda iseendaks, kui ta oli sunnitud inglise keeles teiste noortega rääkides enda kõnemaneeeri muutma. /”Ma pidin teiste noortega, kes keelt ei osanud, enda rääkimist kuidagi moonutama. See ei ole mina”/. Mõne noore puhul oli ühiseks jooneks liiga suur osalejate arv projektis ja noored, kes tegelikult projektis osaleda ei soovinud.

Üheks murekohaks oli noortel ka see, et neil puudus projekti ajal võimalus olla oma mõtetega üksi. /”Osad noored vajavad rohkem privaatsust. Kui olla nädal aega koos ühes ruumis, siis see võib olla päris laastav.”/. Leiti, et see mõjutab noorte vaimset tervist ja võimet olla mõtetega kohal. Ühe noore peamiseks mureks oli see, et ta pidi täitma lisaks osaleja rollile ka mingil määral mentori rolli. /”Esimese laagris ei tundnud ma vahel ennast kui osaleja, vaid kui mentor. Teised osalejad tulid minu käest tihti küsima asju”/. Nimetatud noor ütles, et selline kohtlemine valmistas talle mõningaid pingeid ning seetõttu polnud ta suuteline projekti täies mahus nautima. See tekitas noores erinevate rollide dilemma. /”Kui ma näen, et rikutakse reegleid olles ise grupijuht, siis kas on mõtet sellest rääkida, sest ma tean, et seda tehakse nagunii”/.

Toodi välja ka see, et ühiseid n-ö miniprojekte suure projekti sees võiks olla rohkem, mille käigus tehakse valmis mingi konkreetne ese. /”Praktilised ja loomingulised tegevused, kus reaalselt mingi asi saab valmis, võiks rohkem olla”/.

3.4 Ideaalne noortevahetus läbi noore vaate

Uurimuse käigus küsisin noortelt, milline oleks nende ideaalne noortevahetus seniste kogemuste põhjal? Noored tõid välja, et nad sooviksid ise oma unistuste projekti korraldades kasutada juba olemasolevaid kontakte, et lihtsustada projekti koostamise ja kirjutamise protsessi. Noored tõid välja ka selle, et projekti juures on oluline paika panna põhiteema, samas arvestada, et ajakava peab olema piisavalt paindlik. Lisaks mainisid noored vajadust erinevate silmaringi laiendavate teemade lisamise olulisust projekti põhiteema kõrvale. *”Liidaksin põhiteemaga ka muid silmaringi teemasid”*. Osad noored toonitasid ka reflektatsiooni olulisust. *”Kindlasti ka peab olema refleksiooniring riigiti ja pärast läbisegi”*. Refleksiooni osas toodi välja, et sellega peab olema paindlik, ning jälgima projektide alguses, kui palju osalejad vajavad reaalselt analüüsimiseksaega, sest pealesunnitud tagasisidestamine ei ole mõjus.

Noorte jaoks ideaalne osalejate arv ühes noortevahetuses oleks 30-40 inimest. *”Maksimaalselt 35 inimest, et saaks kõigiga suhelda”*. Üks noor tõi eraldi välja veel selle, et kõik osalejad võiksid olla omavahel võõrad, et ei tekiks noortevahetuse jooksul gruppe, kuhu teisi ei kaasata. Seetõttu on eriti olulisel kohal tutvumismängud ühtse grupi moodustamiseks projekti esimesel päeval. Ühtse grupi loomisele aitaks kaasa ka see, kui kõik saaksid enne noortevahetuse algust laiali saadetavatest infopakidest samamoodi aru. Kuna inimesed on erinevad leidsid uuritavad, et vanusest või rahvusest tulenevalt tuleks infopakki kas lisadokumentide või tõlgete abil täiendada. *”X riigi noored nii väga ei mõistnud seda projekti eesmärki ehk siis ma arvan, et neile oleks võinud teha veidikene põhjalikuma infopaki”*. Teine noor lisas veel ka, et nooremad noored vajavad tihti täpsemaid juhiseid. *”Noorematele noortele teha põhjalikum infopak ja seal ka mingid asjad kindlasti nende emakeelde ära tõlkida, et mingi oluline info ei läheks kaotsi.”*

Võimalikeks teemadeks pakuti muusikat ja selle koos loomist, avaliku esinemise oskust ja eneseväljendust, kui ka noortele aktuaalsetel teemadel reklaamide ja lühiklippide tegemist. Antud teemad oleksid noortele meelepärased, sest nendel teemadel nad tunneksid ennast enesekindlalt ka ise mingit töötuba läbiviimaks. *”Olen selle kohta ise enim viimasel ajal õppinud ja tunneksin ennast selle teemalist vahetust läbi viies mugavalt”*. Üks noortest ütles, et ta sooviks siduda oma teema sotsiaalvaldkonnaga ning teema on selline, mis on siiaaani osaliselt n-ö tabuteema - seksuaalsus ja vabastav tantsuline liikumine. *”Teema ise võiks olla kuidagi seotud kas tantsulise vabastava liikumisega või siis seksuaalsusega. Seksuaalsus on oluline teema ja see aitaks selle ümber ikka olevast tabust veidikenegi lahti saada.”* Noored tõid välja lisaks nendele vaimset ja füüsilist tervist käsitlevatele projektidele, kus nad osalesid, ka

emotsionaalse tervise käsitlemise olulisuse. */"Äärmiselt huvitav oleks ka emotsionaalse tervise teema lisaks vaimsele ja füüsilisele tervisele"/*. Üks uurimuses osalenud täiskasvanud noor ütles, et ta ise ei valiks teemat, vaid lasekski selle valida teistel noortel, kes lisaks temale selles projektis osalevad. */"Ma ei ole kindlasti nõus andma alla noorte ideedele ja ma isiklikult sõidakski nende ideede peal"/*.

3.5 Soovitused noortekeskustele ja noorsootöötajatele

Uurimuse käigus küsisin noortelt, mida nemad rahvusvahelise noorsootöö korraldamise vaatest noortekeskustele soovitaksid? Üle poolte uuringus osalenud noortest tõid välja, et noortekeskused võiksid pöörata veelgi enam tähelepanu noorte kaasamisele ja neile võimaluse andmisele nii otsustus- kui ka korraldusprotsessis.

Üks noortest esitas ettepaneku mentorlussüsteemi või -programmi loomiseks. Antud süsteemi laiem eesmärk tema arvates võiks olla noore enesearengu toetamine läbi noorsootöötaja poolt pakutava n-ö mentorluse erinevates valdkondades, et olla noorele uutes tegevustes toeks. Teine noor tõi samamoodi välja, et noorte kaasamine korraldamisse annab neile vastutuskogemuse. */"Noori tuleks kaasata rohkem sinna korralduslikku poolde, et ka nemad saaksid kogemuse ja tunda seda vastutust"/*. Kolmas noor lisas, et ka tema arvates on noorsootöös oluline usaldus noorsootöötaja ja noore vahel oluline. */"Sellise usaldusisiku olemasolu noore arengul on päris tähtis"/*.

Üks noortest julgustas noorsootöötajaid ja ka teisi noori tunnustama neid noori, kes midagi korraldavad. Üheks võimalikuks tunnustamise viisiks pakkus noor välja tehtud töö reklaamimise erinevates noortekeskuse kanalites. */"Kui noor korraldab, siis seda peaks ka jagama või reklaamima"/*. Noored mainisid, et kui neil on teada, et just nende eakaaslane on korraldustiimi eesotsas, siis osaletakse seal suurema tõenäosusega ning parema meelega. */"Kui noored teevad siis see lähebki noortele peale"/*. Lisaks toodi noorte poolt välja see, et kui sõpradest või klassikaaslastest keegi on midagi korraldanud ja seda jagatakse, siis see tekitab neis uhke tunde. */"Kui keegi klassiõde või kes iganes mingit suurt rolli üritusel mängis siis seda teada on äge tunne, et ta sai võimaluse midagi teha"/*. Kaasates noori korraldustiimidesse kindlustatakse see, et üritusel/sündmusel on küljes noorte nägu, mis muudab selle noorte endi seas atraktiivsemaks.

Üks noortest tundis muret, et noortevahetuse projektides võivad vaiksema iseloomuga noored jääda aktiivsemate, kes on sõnakamad, varju. Noor mainis, et tagasihoidlikuma

iseloomuga noored on tihti ka arglikuma iseloomuga ja ei taha ega julge oma sõnavõttuga teisi segada. /"Ei julge ise sõna võtta"/.

Noorte poolt toodi ka välja see, et oluline on jälgida, et ei eelistataks ühte noort teisele. /"Peaks vältima n-ö lemmikute noorte tekkimist"/. Kõik noored on erinevad ja neil on erinevad viisid enda väljendamiseks. Üks noor tõi välja, et isegi, kui kellegagi on alguses raskem ühist keelt leida, siis ei tohiks temaga suhtlemist pidada kuidagi vähem tähtsamaks. /"Isegi kui mingi noorega on alguses justkui lihtsam, siis ei tohiks teda teistele eelistada, sest kõikidega tuleb tegeleda ja neile näidata, et oled neile olemas. Seda eelistust ei tohiks ka isegi kaudselt väljendada."/.

Antud printsiibist kinnipidamise parandamiseks soovitati noorsootöötajatel julgustada noori. /"Noori julgustada jagama nende olulisi asju, mis võivad puudutada nende kultuuri või olemus ja identiteeti"/. Siis oleks uurimuses osalenud noorte sõnul noorsootöötajatel ja ka teistel noortel väiksem tõenäosus tahtmatult neid kuidagi riivata.

Noorte üheks murekohaks oli ka noorsootöötajate tihe vahetumine. Noored tunnevad, et neil on vaja stabiilset noorsootöötajat noortekeskusesse, et neil jõuaks tekkida usaldus noortekeskuse, kui asutuse ja selle pakutavate tegevuste vastu. /"Puudujäägiks on vast see, et meil need noorsootöötajad vahetusid suhteliselt tihti ja see ei olnud hea. Suhteliselt tihti on natuke liiga tihedalt, aga kohati oli see, et mis meil toimub, et kes meile siia tuleb, sest keegi ei teadnud midagi. Püsivat stabiilset inimest ei olnud otseselt. See polnud hea"/.

Suurem osa uurimuses osalenud noorest soovitasid noortekeskustel ka rahvusvahelise noorsootöö tegevusi hoida stabiilsena, et kindlasti jätkata projektide korraldamist, et pakkuda projektides osalemise võimalust võimalikult paljudele noortele. /"See projektide tegemine peaks olema üsna järjekindel asi"/.

Noored väljendasid ka seda, et tänapäeva pidevas muutumises olevas ühiskonnas on noorsootöös vaja leida uusi toimivaid lahendusi nii digimaailmas, kui ka kontakttegevustes. Uurimuses osalenud noored olid juba Covid-19 piirangute ajal saanud kogeda digitaalsete lahenduste abil läbiviidud noorsootööd ning nende sõnul on see kasulik, arendav ja enesekindlust tõstev, kui noorsootööd viiakse läbi erinevatel viisidel.

4. ARUTELU

Antud peatükis arutlen uurimuses saadud tulemuste üle. Kuna rahvusvaheline noorsootöö on osa laiemast noorsootööst, siis toon arutelus sisse järeldusi ka laiemalt noorsootöö vaatest.

Uurimuses seatud **esimese uurimisküsimuse fookuseks** oli välja selgitada, kuidas noored mõtestavad laiemalt noorsootöö sisu ja mis võib takistada noorsootöö tegevustesse jõudmist?

Kuigi uurimistöö keskendus kahele noortekeskusele, oli uurimuses osalenud noortel kokkupuuteid ka teiste noortekeskustega. See näitas, et noortel on võimaldatud käia, mis tahes noortekeskuses, olenemata selle asukohast või enda elukohast. Osalemisele piiranguid mitte seades ollakse kooskõlas nii noorsootöö (Noorsootöö seadus, 2020) kui ka avatud noorsootöö põhimõtetega (Eesti ANK, 2018).

Noorte poolt välja toodud peamised noorsootöö tegevustes osalemise väärtused nagu suhtlemise võimalused, turvaline keskkond, sõbrussidemed, põnevad projektid, kogukonda panustamine, enesekindluse kasv ja noorsootöötaja tugi kinnitasid, et noortekeskused on järginud või loonud noortele arendavad tingimused (Noortevaldkonna arengukava, 2021; Eesti ANK, 2018), mis võimaldavad noortel nimetatud kogemustest ja võimalustest osa saada.

Samas on oluline, et selleks, et noored teaksid erinevatest võimalustest nagu näiteks rahvusvaheline noorsootöö, et info nendeni jõuaks. Tagades noorte osaluse ühes noorsootöö valdkonnas, looakse eeldused selleks, et noored osaleksid ka teistes tegevustes (TÜ, N-TELG, i.a). Uurimus kinnitas, et paljud noored said erinevatelt noorsootöötajatelt infot, mistõttu on info noorteni jõudmiseks oluline tagada nende osalemise erinevates noorsootöö tegevustes. Seega selleks, et noored rahvusvahelise noorsootöö juurde tuua, tuleb arvestada, miks osa noori noorsootöös ei osale või sinna ei jõua ja vastavalt sellele oma tööd ümber korraldada. Uurimus näitas, et osad noored ei osale noorsootöös enamasti kas huvi- ja ajapuuduse või varasema kiusamiskogemuse tõttu. Teiste tegevustega hõivatud olek võib samamoodi kaasa tuua ajapuuduse faktori, miks noored ei jõua noortekeskuste poolt pakutavas noorsootöös osaleda. Osalemist takistas veel näiteks noorte seas mittesobiv huviringide ajakava, sest nad pidid viibima samal ajal koolis. Noorte mitteosalemise põhjuseid kinnitavad ka varasemalt läbi viidud küsitlused ja uuringud, mille põhjal tuleb välja, et 5-20 % mitteosalemise põhjustest on aja- ja huvipuudus (Selliov, 2017). Kui info noorteni ei jõua, mõjutab see omakorda noorsootöötajate tööd, leidmaks projektidesse vajalikku arvu osalejaid. Jätkusuutlikku töö tagamiseks on aga

vajadus partnerlussuhete toetamiseks ja erinevate teenuse pakkujate vaheliseks koostööks (Rämmer jt, 2021a). Seega kui võimalused ei jõua noorteni, siis noorsootöötajad ei leia projektidesse osalejaid ning osalejate puuduse tõttu ei ole võimalik luua uusi kontakte ja partnerlussuhteid valdkonna jätkusuutlikuks arenguks, mis võimaldaksid ka tulevikus projektide korraldamise. Seega on noorte jõudmisel noorsootöösse vaja arvestada noorte vanusest tuleneva ajalise faktori, noorte huvide ja turvalise keskkonna loomisega.

Teise uurimisküsimuse eesmärgiks oli välja uurida, kuidas noored mõtestavad noorsootöö kasu peale noortevahetusel osalemist. Peamiste tulemustena toodi välja iseenda tundaõppimine, empaatia, piiride seadmine, kuulamisoskus, EL teised võimalused jpm.

Kuna noored tundsid ennast enesekindlamalt projektides, mille teema sobitus nende isiklike huvidega, siis kinnitab see ka suunist, et noorteprojektide teemade määramisel on äärmiselt oluline, et idee tuleks just noortelt endilt, sest see motiveerib neid osalema ja panustama projekti elluviimisesse (Solidaarsuskorpuse agentuur, 2014). Seda toetab ka noorsootöö põhimõte, mis ütleb, et noorsootöö toimub koos noorega (Noorsootöö seadus, 2020). See näitlikustab, et noortevahetus hakkab noorte jaoks peale juba enne selle tegelikku toimumist, mistõttu tuleb arvestada, et teemade valik peab toimuma juba noorsootöö põhimõtetest lähtuvalt koos noortega ja tagab seetõttu ka tõenäolisemalt kõrgema soovi seal osaleda. Noortelt teema valikut tehes sisendit mitte küsides ei järgitaks ka noortekeskset lähenemist. Sisendit mitte küsides ja projektile noorte nägu mitte andes ei seata noorte isiksuse arengut ning heaolu korralduse ja arendamise keskmesse (Rämmer jt, 2021b). Seega noorte sõnul omab projekt nende jaoks suuremat väärtust ja tekitab neis soovi seal osaleda, kui teema on noorte jaoks aktuaalne ja relevantne.

Noored tõid välja ka selle, et projektides osalemise kaudu on võimalik koguda nii uusi teadmisi, kui ka oskusi, mida tuleviku vaatest kasutada. Näiteks toodi välja teemades parem mõistmine kui ka konkreetsed tööriistad ja meetodid (näiteks disainmõtlemine). See kinnitab, et rahvusvahelise noorsootöö kaudu saadavad kogemused on mitmetahulised ja võimaldavad luua kontakte (SALTO, 2020), sest saadud oskuste ja kontaktide abil saavad noored tulevikuks häid kogemusi nii kooli kui ka tööturule jõudmise tarbeks. Uurimuses osalenud noorte sõnul on projektist saadud oskustega neil võimalik panustada ka kodukoha arengusse, aidates kaasa näiteks tolerantsi, sallivuse ja kultuuri teadlikkuse kasvule, mis on samuti üks rahvusvahelise noorsootöö eesmärke (Solidaarsuskorpuse agentuur, 2014; SALTO, 2020). Seega panustades noortekeskuste jätkusuutliku rahvusvahelise noorsootöö sh läbi noortevahetuste noorte

arengusse, panustatakse tegelikult ka kogukonna üldisesse arengusse, tolerantsuse tekkimisse ning heaolu kasvu.

Uurimuses osalenud noorte sõnul arendasid nad projekti käigus teadmisi nii enda kui ka ümbritseva maailma kohta. Tutvudes erinevate inimeste ja kultuuridega said projektis osalevad noored teada, kui lai on maailm ja, et nemad on osa sellest. Rahvusvahelised noorteprojektid on osalevate noorte jaoks seega silmiavavad ja mõtlemapanevad (SALTO, 2020) ja aitavad maailmas kasvatada ka teadlikkust, avatust ning sallivust (Solidaaarsuskorpuse agentuur, 2014). Seega korraldades projekte, saavad noortekeskused panustatada avatuma ja sallivama ühiskonna loomisesse. Noored väljendasid ka avastusi ja õpikohti lisaks ümbritsevatele maailmale ka enda kohta. Noorte sõnul õppisid nad projektide käigus ennast ning enda vajadusi paremini tundma, mistõttu kasvas ka nende enesekindlus erinevates valdkondades. See on kooskõlas ka N-telg mudeliga, mille üheks fookuspunktiks ongi toetada noorte enesekindluse kasvu ja ise enda väärtustamist (Rämmer jt, 2021a).

Olenemata sarnastest avastustest nii maailma kui ka iseenda kohta ei pruugi noored õpitule sellegipoolest täpselt sama tähendust omistada, sest tähenduste omistamist mõjutavad juba varasemalt olemas olnud kogemused ja teadmised. Noorte erinevad õpikogemused omakorda kinnitavad, et inimesed omistavad õpitule ja kogetule erinevaid väärtusi/tähendusi, sest kõik omistavad erinevatele asjadele erinevaid kasumlikkuse faktoreid (TLÜ, i.a).

Kolmanda uurimisküsimuse fookuses olid soovitusel, mida noored jagasid noortekeskustele rahvusvahelise noorsootöö korraldamise parandamiseks ja tulemused olid seotud arvamuste avaldamise võimaldamise, tegevuse järjepidevuse, rollide selguse, töötajate pideva vahetumise ja tunnustamisega. Peamiste tulemustena toodi välja info pakkide sisu olulisus, mentori roll, erinevad õppemeetodid, projekti kestvus, jätkusuutlikkus ja teadmised nii enda kui maailma suhtes.

Noored väljendasid, et projektide korraldamise puhul on enne projekti algust äärmiselt olulisel kohal väljasaadetava informatsiooni ehk infopaki sisu ning selle arusaadavus. Uurimuses osalenud noorte sõnul on see eriti oluline just nendele noortele, kes ei ole varasemalt üheski projektis osalenud ja vajavad detailsemat informatsiooni selle kohta, mis neid ees ootab, kellega nad kokku puutuvad ning millised on elementaarsed olmetingimused projekti vältel. Seda teades saavad noored ennast nii vaimselt, kui ka asjade mõttes ette valmistada. Seetõttu on projektis osalejatele riskiennetuse eesmärgil oluline öelda, kus projekt toimub, millised on tingimused ja

mida peab kindlasti kaasa võtma (Solidaarsuskorpuse agentuur, 2014). Piisav informatsioon tagab lisaks osalejate paremale ettevalmistusele ka asjade sujuvama kulgemise projekti vältel.

Noored tõid välja selle, et projektis osalemise juures on keeruline täita korraga nii osaleja, kui ka mentori ehk rühmajuhi rolli. Kuigi tingimused toovad välja, et kui projektis osalejana osalev noor on vanem, kui 18-aastane, mille alusel ta tegelikult sobiks ametlikku rühmajuhi rolli täitma (Solidaarsuskorpuse agentuur, 2014). Uuring aga näitas, et oluline on luua osaleja ja rühmajuhi vahel konkreetne arusaam, kes millist funktsiooni omab, vastasel juhul tekib noorel dilemma, millist rolli ta projektis täidab- osaleja või rühmajuhi.

Uurimuses osalenud noorte sõnul soovitavad nad ka edaspidi noortevahetusel peamiselt rakendatada mitteformaalse õppe meetodit, mis erineb tavakoolides enim rakendatavast formaalõppe meetodist. Mitteformaalset õpet saab kirjeldada, kui vabatahtlikkuse alusel õppimist, millel on paindlik lähenemine, et kohanduda keskkonna ja õppijatega (Mitteformaalne, i.a). Meetodi paindlikkus sobitub noortevahetustega, sest see võimaldab projektides rakendada erinevaid lähenemisi, et projekti teemat noorteni viia. Noored tõid välja ka selle, et just see paindlikkus n-õ õppimises, kui üldises projekti graafikus oli see, mis aitas neil projekti teemat mõista. Mitteformaalseõppe noorsootöös mittekasutamine on kooskõlas ka noorsootöö põhimõtetega, mille alusel on oluline toetada noorte initsiatiivi ja et noorte osalemine (õppes) põhineb vabal tahtel (Noorsootöö seadus, 2020). See omakorda näitab, et õppimine noorteprojektides võib olla koolis õppimisest erinev, aga on sellegipoolest oluline, kuna see on samuti mõtestatud, planeeritud ja teadvustatud (Solidaarsuskorpuse agentuur, 2014).

Noored väljendasid seda, et noortevahetuse puhul on oluline jälgida selle kestvust, kuna projekti pikkusest võib oleneda projekti kvaliteet. Projektide kestvus, kus uurimuses osalenud noored osalesid jäi vahemikku üks kuni kaks nädalat, mis sobitub ka noortevahetuse võimalikku pikkusega – 5-21 päeva (Solidaarsuskorpuse agentuur, 2014). Kuna pikemate projektide poolt argumendina toodi välja võimalus teisi osalejaid paremini tundma õppida ja mõista, mis kultuurist keegi pärineb ja miks ta arvab teisiti mingitel konkreetsetel teemadel. Seega on oluline jälgida projektide puhul seda, et kestvus toetaks ja võimaldaks projekti teema omandamist.

Noored väljendasid, et rahvusvaheliste projektide korraldamise juures on äärmiselt olulisel kohal järjepidevus, kontaktide loomine ja nende hoidmine. Luues kontakte ja võrgustikku luuakse alus ka noortele teenuseid ning tegevusi pakkuvate organisatsioonide koostöö arenguks (Rämmer jt, 2021). Seega on oluline võtta osa kõikidest ettevalmistavatest

kohtumistest ja muudest rahvusvahelistest koolitustest, et tekiks võimalusi võrgustiku loomiseks või kasvatamiseks.

Uurimusest selgus ka asjaolu, et noored tunnevad, et noorsootöötajad vahetuvad liiga ruttu, mistõttu ei jõua tekkida usalduslik side noorsootöötajaga. Seega on vajadus leida lahendus, et töötajate kaadrivoolavus oleks väiksem. Noorsootöövaldkonna tuleviku uuring kinnitab seda, et kvalifitseeritud töötajate puudus ja piirkondlik ebavõrdsus saab olema probleemiks noortevaldkonnas (Haugas ja Kendrali, 2022), kuid antud uurimus näitab, et tegemist on juba tänase probleemiga. Siin võib tekkida vastuolu ka noorsootöö ja avatud noorsootöö põhimõtetega, mille alusel tuleb noorsootöös lähtuda noorte vajadustest ja huvidest, kuid selleks on esmalt vajadus luua usalduslik kontakt (Paabort, 2022a). Kaadrivoolavus viib aga olukorrani, kus selle järgimine võib olla raskendatud. Töötajate tihe vahetumine ning stabiilse(te) töötaja(te) puudumine mõjutab ka noorsootöö teenuse kvaliteeti (Käger jt, 2021), mis on samuti N-telg mudeli alusel üks olulisi tegureid jätkusuutliku noorsootöö arengul (Rämmer jt, 2021a). Seega mõjutab see nii noortega usaldusliku suhte loomist kui laiemalt valdkonna jätkusuutlikkust.

Noored tõid välja, et nende jaoks on oluline saada märgatud ja tehtud töö ning tulemuste eest tunnustust, milles omakorda tuleb arvestada võrdseid osalusvõimalusi. See ootus on kooskõlas ka noorsootöö põhimõtetega, mis toob välja, et noorsootöös lähtutakse võrdsest kohtlemisest (Noorsootöö seadus, 2020). Kuna uurimuses osalenud noorte tunnetusel ei pööratud tagasihoidlikematele noortele alati piisvalt tähelepanu, siis ei pruugi see olla kooskõlas noorsootöö põhimõtetega, sest nende noorte potentsiaal võib jääda märkamata ning toetamata. Seega noorte tegeliku osaluse tagamiseks noorsootöös on noorte sõnul oluline jälgida, et noorsootöötajad suhtuks noortesse võrdselt, toetaks neid nende isiku omadustest lähtuvalt ja osalemisel ei ole eeltingimusi. See on samuti üks avatud noorsootöö põhimõtetest (Noorsootöö seadus, 2020) ja ka N-telg mudelis tuuakse välja, et tegeliku osaluse tagamiseks tuleb noort väärtustada ning tema osalemist toetada olenemata tema vanusest, soost ja/või religioonist (Rämmer jt, 2021a). Selleks on omakorda vajadus kuulata kõikide noorte arvamusi, kuna just mitmekesised arvamused ja ettepanekud on need, mis rikastavad tegevuse/teenuse sisu ja tulemuslikkust (Rämmer jt, 2021a). Seega on vajadus rohkem rõhku panna noorte julgustamisele, et nad julgeks oma mõtteid jagada, et mitmekesistada noorte võimalusi piirkonnas. Noorte toetamisel on oluline jälgida ka seda, et kuna ühiskonnas on esindatud erinevad arvamused, siis tuleb tähelepanu pöörata ka neile, kes võivad olla vähemuses. Noortekesksel lähenemisel on seega oluline arvestada ka ühiskonnas mitte domineerivate arvamustega, mida võivad jagada üksikud noored (Rämmer jt, 2021a).

Noored töid välja, et digitaalsed võimalused tänapäeva muutavas ühiskonnas on olulised. Seetõttu tuleb nendega arvestada ka noorsootöös ning viia rahvusvahelise noorsootöö osalemise võimalused ka digitaalruumi, kus tänapäeva noored palju aega veedavad (Allaste, 2018). Uurimuses osalenud noorte arvamus digitaalsete noorsootöö võimaluste olulisusest kinnitavad ka Tartu Ülikooli Narva kolledži noorsootöö meeskonna ja Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse poolt 2020. aastal läbi viidud küsitluses osalenud. 79-st küsitluses osalenud töötajast ligikaudu kolm neljandikku hindasid eriolukorras kasutatavate digilahenduste kättesaadavust küllaltki või väga heaks (Rämmer jt, 2020).

Uurimuse põhjal saab öelda, et noortekeskuste noorsootöö tegevuste kaudu on noortele võimaldatud tingimuste loomine nende isiksuste mitmekülgseks arenguks, kuid on ka arengukohti ja seda nii töötajate püsivuse tagamise, noorsootöö põhimõtete järgimise kui ka N-telg mudeli rakendamise osas. Noortevaldkonna, noortekeskuste ja rahvusvahelise noorsootöö tegevuste jätkusuutlikkuse tagamiseks on oluline üle vaadata noortekeskuste igapäevase töö korraldus ja toetada noorsootöötajaid ja -spetsialiste, et neil oleks ressursse, teadmisi ning oskusi noortele tuge pakkuda ja erinevaid võimalusi õpikogemuste saamiseks.

KOKKUVÕTE

Antud töö eesmärgiks oli uurida, kuidas noored mõtestavad noorsootööd, noortevahetust ja noortevahetusel käimise õpikogemusi ning koguda noortelt soovitusi noortekeskustele edasiseks rahvusvaheliste noortevahetuste korraldamiseks ja üldise töö arendamiseks.

Noorsootöö on äärmiselt lai ja mitmetahuline valdkond, mis pakub noortele võimalusi ajaveetmiseks ning iseenda ja teiste tundma õppimiseks nii Eestis kui välismaal. Eestis on levinud rahvusvaheliseks noorsootöö võimaluseks noortevahetused, kus erinevatest rahvustest noored saavad kokku ning rakendavad tavakoolidest erinevaid õppemeetodeid, et teadmisi saada.

Kuidas noored mõtestavad laiemalt noorsootöö sisu ja mis võib takistada noorsootöö tegevustesse jõudmist?

Noortele on noorsootöös olulised suhtlus, turvalisus, sõprussidemed, enesekindluse kasv ja noorsootöötaja tugi. Need väärtused kinnitavad, et noortekeskused pakuvad oma tegevuste kaudu noortele arendavaid tingimusi. Samuti on tähtis, et noored saaksid infot erinevate võimaluste kohta nagu rahvusvaheline noorsootöö. Noorsootöötajad mängivad võtmerolli info ning võimaluste levitamisel ja noorte osalemise tagamisel erinevates tegevustes.

Peamised osalemist takistavad tegurid on huvi- ja ajapuudus, tegevustesse ligipääs või kättesaadavus ning varasemad osalemis- ja kiusamiskogemused. Efektiivse noorsootöö tagamiseks tuleb luua kutsuv- ja turvaline keskkond, tagada hea info liikuvus ja arvestada noorte vanusest tuleneva ajakava ning huvidega.

Kuidas noored mõtestavad noorsootöö sisu peale noortevahetusel osalemist?

Projektides osalemine annab noortele uusi teadmisi ja oskusi, mis on kasulikud nii koolis kui ka tööturul. Projekti kaudu saadud oskused aitavad ka kogukonna arengusse panustada, kasvatades tolerantsust ja edendades kultuuriteadlikkust. Rahvusvahelised noorteprojektid avardavad maailmapilti ja suurendavad avatust ning sallivust.

Projektide käigus arendavad noored teadmisi enda ja ümbritseva maailma kohta, mis tõstab nende enesekindlust. Kuid noored võivad õpitule omistada erinevaid tähendusi, sõltuvalt varasematest kogemustest ja teadmistest, mis näitab, et igaüks väärtustab õpitud erinevalt.

Milliseid soovitusi jagavad noored noortekeskuste poolt korraldatud rahvusvahelise noorsootöö parandamiseks?

Uurimus näitas, et projektide infopakkeide sisu ja arusaadavus on eriti olulised noortele, kes osalevad esimest korda. Piisav info aitab noori vaimselt ja praktiliselt ette valmistada. Noored eelistavad mitteformaalseid õppemeetodeid, mis on paindlikud ja kohanduvad keskkonna ja õppijatega, aidates neil projekti teemat paremini mõista.

Noored tõid välja, et pikemad projektid võimaldavad sügavamalt teisi osalejaid ja nende kultuure tundma õppida. Samuti rõhutasid nad kontaktide loomise ja hoidmise tähtsust rahvusvaheliste projektide jätkusuutlikkuse tagamiseks.

Noored märkisid, et noorsootöötajate sage vahetumine takistab usaldusliku suhte loomist, mis mõjutab noorsootöö teenuse kvaliteeti ja jätkusuutlikkust. Nad soovivad, et noorsootöötajad kohtleksid kõiki võrdselt, pöörates tähelepanu ka tagasihoidlikematele noortele, et nende potentsiaal ei jääks märkamata. Oluline on kuulata kõikide noorte arvamusi, et rikastada noorsootöö sisu ja tulemuslikkust. Noored rõhutasid ka digitaalsete osalemisvõimaluste tähtsust tänapäeva muutuvus ühiskonnas.

Intervjuude põhjal tehtud analüüsi kaudu saadud tulemuste põhjal on minu arvates edasi uurimise võimalused järgmised:

- Milliseid meetodeid rakendatakse töötubade läbiviimisel rahvusvahelistes noortevahetustes ja nende tõhusus?
- Nägemis- ja kuulmispuudega noorte võimalused osaleda noortevahetustel
- Kuidas muuta noortele mõeldud rahvusvahelised pakkumised neile paremini kättesaadavaks ja nähtavaks?
- Vähem esindatud noorte võimalused osalemaks noortevahetus projektides

SUMMARY

The following summary (excluding recommendations for further investigation) is partly based on ChatGPT 3.5's response of 18 May 2024 to the question "Kokkuvõte to english".

The aim of this study was to find out how young people see youth exchanges and the benefits of participating in them, as well as to collect recommendations from young people for youth centers to organize better in the future all international youth exchanges and develop their overall work. Youth work is an extremely wide field that offers young people different opportunities to spend time and to get to know themselves and others both in Estonia and abroad. In Estonia, one popular opportunity for international youth work is youth exchanges, where young people from different nationalities come together and apply different teaching methods than traditional schools to gain knowledge.

How do young people conceptualize the meaning of youth work and what can be barriers to getting involved in youth work activities?

For young people, communication, safety, friendships, self-confidence, and support from youth workers are crucial in youth work. These values affirm that youth centers provide great conditions for youth development. It's also important to ensure that young people receive information about various opportunities such as international youth work. Youth workers play a key role in spreading information and evolving young people in various activities.

The main barriers to participation are lack of interest, lack of time and previous bullying experiences. To ensure effective youth work, a safe environment must be created, information flow must be ensured and young people's schedules and interests must be taken into account.

How do young people conceptualize the meaning of youth work after participating in youth exchanges?

Participating in projects provides young people with new knowledge and skills that are beneficial both in school and in the job market. The skills gained through the project will also contribute to the development of the community by raising tolerance and cultural awareness. International youth projects broaden horizons, increase openness and tolerance.

During projects, young people develop knowledge about themselves and the world around them, which boosts their self-confidence. However, young people may attach different

meanings to what they learn based on their prior experiences and knowledge, indicating that everyone values their learning differently.

What recommendations do young people have for improving international youth work organized by youth centers?

The study showed that the content and clarity of project information packs are particularly important for young people participating for the first time. Adequate information helps prepare young people mentally and practically. Young people prefer non-formal learning methods that are flexible and adaptable to the environment and learners, helping them better understand the project's theme.

Young people highlighted that longer projects allow for a deeper understanding of other participants and their cultures. They also pointed out the importance of building and maintaining contacts for the sustainability of international projects.

Young people pointed out that frequent changes of youth workers is an obstacle to establish trusting relationships between youth workers and youth, affecting the quality and sustainability of youth work services. They want youth workers to treat everyone equally, paying attention to quieter young people so their potential isn't overlooked. It's important to listen to all young people's opinions to enrich the content and effectiveness of youth work. Young people also pointed out the importance of digital participation opportunities in today's changing society.

Based on the results obtained through the analysis of interviews, I believe that the possibilities for further research are as follows:

- Which methods are applied in conducting workshops in international youth exchanges and their effectiveness?
- Opportunities for visually and hearing impaired young people to participate in youth exchanges
- How to make offers about youth exchanges for young people more accessible and visible?
- Opportunities for less represented young people to participate in youth exchange projects

KASUTATUD KIRJANDUS

- Allaste, A-A., Beilmann, M., Idnurm, T., Kalmus, V., Kiisel, M., Nugin, R., Pirk, R., Saarsen, K., Tiidenberg, K., Tammsaar, H., Toots, A. (2018). *Noorteseire aastaraamat 2017-2018. Noored ja osalus*. Tallinn: AS Pakett.
- Allaste, A-A., Dibou, T., Lauri, Kunitsõn, N., Kübar, T., Nugin, R., Sillat, P J., Rannala, I-E., Tiidenberg, K. (2023). *Noorte osaluse suurendamise mudel ja raportid*. Tallinna Ülikool, Kasutatud 05.05.2024, <https://api.hp.edu.ee/sites/default/files/2023-11/Noorte%20Osaluse%20Suurendamise%20mudel%20ja%20raportid.pdf>
- TalkAI. (2024). ChatGPT-3.5 juturobot, <https://talkai.info/et/>
- Dibou, T. (2012). Noortepoliitika ajaloost: probleemist on saanud ressurss. *Mihus, II*. 14-16
- Eesti ANK koduleht (2024). Kasutatud 26.04.2024, <https://ank.ee/>
- Eesti ANK, (2020). *Noortekeskuste miinimumstandard 2020*. Kasutatud 26.04.2024, <https://ank.ee/wp-content/uploads/2021/01/Noortekeskuste-miinimumstandard.pdf>
- Eesti ANK (2021). *Arengukava 2021-2030*. Kasutatud 26.04.2024, <https://ank.ee/wp-content/uploads/2020/11/EANK-arengukava-2021-2030.pdf>
- Eesti ANK (2018). *Noortekeskuste Hea Tava*. Kasutatud 26.04.2024, https://ank.ee/wp-content/uploads/2018/09/Noortekeskuse_Hea_Tava_2018.pdf
- Eesti ANK. (2013). *Noortekeskuste Hea Tava - Abimaterjal noortekeskuse asutamisel, arendamisel, toetamisel ja koostöösse kaasamisel*. Kasutatud 29.04.2024, <https://ank.ee/avaleht/images/dokumendid/noortekeskus/tavaeel6u.pdf>
- Eesti ANK (2015). Mis on noortekeskus?. *Viimsi Teataja*. 30.oktoober. Kasutatud 26.04.2024, <https://dea.digar.ee/?a=d&d=viimsiteataja20151030.2.31.4>
- Eesti Noorsootöö Keskus. (2018). *Juhend noorsootöötaja kutse ja osakutse esmakordsele taotlejale ning taastöendajale*. Tallinn: Ecoprint AS
- ENK koduleht. (i.a). Kasutatud 26.04.2024, <https://enk.ee/>
- Enn, Ü. ja Garcia Lopez, M A. (2009). *Working on Work for all*. Belgia: Newgoff, Mariakerke
- Erasmus+. (i.a). *Noorte õpirände projektid – Noortevahetused*. Kasutatud 30.04.2024, <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/et/programme-guide/part-b/key-action-1/youth-exchanges>
- Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuuri noorteprogrammide keskus. (2014). *Kuidas teha rahvusvahelist koostööd Erasmus+: Euroopa noored programmis*. Kasutatud 04.05.2024,

https://euroopanoored.eu/wp-content/uploads/2014/12/Erasmuspluss_Euroopa-Noored-nutiseadmete.pdf

Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuuri noorteprogrammide keskuse koduleht (i.a). Kasutatud 21.05.2024, <https://euroopanoored.eu/>

Espenberg, K., Kiisel, M., Saarsen, K., Jaanits, J., Rajaveer, L., Nõmmela, K., Aksen, M. (2018). *19–26-aastaste noorte noorsootöös osalemise motivatsioon*. Uuringu lõpparuanne. Tartu: Tartu Ülikool

Euroopa noorteportaal (i.a), Kasutatud 26.04.2024, https://youth.europa.eu/eu-initiatives_et

Euroopa Nõukogu portaal (i.a), Kasutatud 26.04.2024, <https://www.coe.int/web/portal/home>

Haugas, S. ja Kendrali, E. (2022). *Noortevaldkonna tulevikustsenaariumid*. Tallinn: Mõttekoda Praxis.

Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehekülg. (i.a). Kasutatud 26.04.2024, <http://www.hm.ee>

Haridus- ja Teadusministeerium. (10. august, 2021). *Noortevaldkonna arengukava 2021-2035*. Kasutatud 26.04.2024, <https://valitsus.ee/media/4107/download>

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Kasutatud 16.05.2024, <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kalmus, V. (2020). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Audioloeng, Kasutatud 20.05.2024, <https://sisu.ut.ee/kvalitatiivne/kvalitatiivne-sisuanaluus/>

Kalmus, B. (2016). *Rahvusvaheline noorsootöö - noorsootöötajate kogemus*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava

Kannelmäe-Geerts, M. (2020). *Kolmanda Euroopa noorsootöö konvendi lõppdeklaratsioon – Teeviidad tulevikku, kokkuvõte*. Kasutatud 26.04.2024, <https://mihus.mitteformaalne.ee/kolmanda-euroopa-noorsootoo-konvendi-loppdeklaratsioon-teeviidad-tulevikku-kokkuvote/>

Kivimäe, A., Kötsi, K., Žuravljova, M. ja Rämmer, A. (2022). *Kaasaegse noortevaldkonna kujunemisest Eestis*. E-õppematerjal. Kasutatud 18.05.2024, <https://sisu.ut.ee/ntoppematerjal/>

Kivistik, K., Käger, M., Pesti, M., Juuse, L., Toomik, K. ja Aavik, A-L. (2023). *Eesti noortevaldkonna töötajaskonna töötingimused*. Tartu. OÜ Päevakera. Kasutatud https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-09/Eesti%20noortevaldkonna%20t%C3%B6t%C3%B6tajaskonna%20t%C3%B6t%C3%B6tingimused_5.pdf

- Kolmanda Euroopa noorsootöö konvendi lõppdeklaratsioon. (10.detsember, 2020). *Teeviidad tulevikku*. Kasutatud 26.04.2024
https://mihus.mitteformaalne.ee/wp-content/uploads/2020/12/kolmas-Euroopa-noorsootoo-konvent_deklaratsioon_ET.docx
- Kreem, A. (2013). *Eesti Noored (1942–1944) võrdluses Hitlerjugendiga*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Eesti ajaloo õppetool
- Kreemann, S. (2018). *Noortekeskuses toimuva mitteformaalse õppemõju noortele nende endi tõlgenduste alusel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika eriala
- Käger, M., Kivistik, K. ja Avdonina, K. (2021). *Avatud noorsootöö, huvihariduse ja huvitegevuse võimalused noorte, eelkõige tõrjutusriskis noorte, sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks ning vajadused nende võimaluste arendamiseks*. Kasutatud 26.04.2024,
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/lopparuanne_-_sotsiaalne_kasatus.pdf
- Kütt, S. (i.a). *Avatud noorsootöö on kui džungel*. Eesti: Kasutatud 26.04.2024,
https://www.ank.ee/avaleht/images/dokumendid/Avatud_noorsoot_TV.pdf
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M. ja Strömpl, J. (2014). Intervjuu. Kasutatud 29.04.2024, <https://samm.ut.ee/intervjuu/>
- Linno, M. (i.a). *Kodeerimine ja kategoriseerimine*. Kasutatud 27.04.2024,
<https://sisu.ut.ee/kvalitatiivne/kodeerimine-ja-kategoriseerimine/>
- Mairesse, P. (2010). Noorsootöö ja -poliitika Euroopas. *Mihus*, 4, 7-9
- Mitteformaalne. (i.a). *Rahvusvaheline noorsootöö*. Kasutatud 05.05.2024,
<https://mitteformaalne.ee/rahvusvahelised-voimalused/>
- Mitteformaalne. (i.a). *Mitteformaalne õppimine*. Kasutatud 10.05.2024,
<https://mitteformaalne.ee/mitteformaalne-oppimine/>
- Noored Kotkad (i.a). *Ajalugu*. Kasutatud 26.04.2024, <https://nooredkotkad.ee/meist/ajalugu/>
- Noorsootöö seadus (16.06.2020). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 26.04.2024
- Paabort, H. (2022a). *Avatud noorsootöö meetod ja põhimõtted*. Avatud Noorsootöö ABC
- Paabort, H., Liiskmann, M., Kõiv, K. ja Mets, C. (2020a). *Eesti noortekeskuste hetkeseisu kaardistus 2020*. Eesti ANK
- Paabort, H. (2020b). *Eesti noortekeskuste hetkeseisu kaardistus - osa 2*. Eesti ANK
- Paabort, H. (2024). Kas saame olla päriselt kohal ehk teekond kohast ja teadmusest kohaloluni. *Mihus*, 41.

- Paabort, H. (2022b). *Noortekeskuste loomislugu*. Avatud Noorsootöö ABC
- Paabort, H. (2013). Noorsootööst noortekeskustes. Marit Valge (Toim.). Noorsootöö õpik. (178–193). SA Archimedes: Ecoprint.
- Paabort, H. (2016). *Uued lõiked noorsootöös*. Jõgevamaa: Vali Press OÜ
- Palm, J. (2010). Rahvusvaheline noorsootöö - vajadus ja võimalused. *Mihus*, 4, 4-6
- Rannala, I-E. ja Karu, K. (2023). *Usalduse ehitamine (töös) noortega ja koostöös kolleegidega*. Õppematerjal. Tallinna Ülikool, Kasutatud 26.04.2024
- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. Kasutatud 27.04.2026, <https://samm.ut.ee/valimid/>
- Rämmer, A., Kivimäe, A. ja Žuravljova, M. (2020). Kui palju mõjutas eriolukord noorsootööd avatud noortekeskustes?. *Mihus*, 31.
- Rämmer, A., Kivimäe, A., Žuravljova, M. ja Kötsi, K. (2021a). *Noortekeskse lähenemise rakendamise mudel N-TELG. Mudeli lähtekohad, rakendatavus ja olemus*. Kasutatud 16.05.2024, https://sisu.ut.ee/wp-content/uploads/sites/537/ntelg_final.pdf
- Rämmer, A., Kivimäe, A., Žuravljova, M. ja Kötsi, K. (2021b). *Noortekeskse lähenemise teoreetiline alus: taust, kontseptsioon ja selle kõlapind Eestis*. Kasutatud 10.05.2024, https://sisu.ut.ee/wp-content/uploads/sites/537/nkl_teoreetiline_alus_final_1.pdf
- Rämmer, A., Kivimäe, A., Žuravljova, M. ja Kötsi, K. (2022). Noortekeskse lähenemise teoreetiline kontseptsioon avatud noorsootöö kontekstis. *Riigikogu Toimetised*, 45, 131-144.
- Rämmer, A., Kivimäe, A., Žuravljova, M. ja Kötsi, K. (2023). *Youth-Centred Research-Based Model – An Innovative Tool in Youth Work*. *Youth* 2023, (3), 1004–1012. <https://doi.org/10.3390/youth3030064>
- SA Archimedes, (2012). *Noortepassi avastades - Praktilised näpunäited ja meetodid Noortepassi protsessi maksimaalseks ärakasutamiseks*. Eesti: Siu Tõlkebüroo
- SALTO Training and Cooperation Resource Centre. (2020, 29.veebruar). YOCOMO - What is an international youth work?. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/@saltotc>
- Schild, H, ja von Hebel, M. (2007). *The Socio-economic Scope of Youth Work in Europe Final Report*. Kasutatud 26.04.2024, https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261653/study_Final.pdf/642c51c1-34d7-4f03-b593-317bf1812009

Selliöv, R. (2017). *HTM aasta analüüs: Osalus noorsootöös*. Kasutatud 26.04.2024, https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/eesti_noorte_osalemine_noorsootoos.pdf

Statistikaameti kodulehekülg. (i.a). Kasutatud 26.04.2024, <https://andmed.stat.ee/et/stat>

Taru, M., Pilve, E. ja Kaasik, P. (2015). *Noorsootöö Eestis 19. sajandi keskpaigast kuni 21. sajandi esimese kümnendi lõpuni. Ajalooline ülevaade*. Eesti: Menu Kirjastus

TLÜ. (i.a). *Õpiobjekt "väärtuste loomine"*. Kasutatud 28.04.2024, https://www.tlu.ee/opmat/HTI/vaartuste_loomine/vrtus.html

TÜ N-TELG. (i.a). *Noortekeskse lähenemise rakendamise mudel*. Kasutatud 11.05.2024, <https://sisu.ut.ee/ntelg/>

Valitsus. (2023). *Aluspõhimõtted ja sihid*. Kasutatud 30.04.2024. <https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/aluspohimotted-ja-sihid#inimene>

Verschelden, G., Coussée, F., Van de Walle, T. ja Williamson, H. (2009). *The history of youth work in Europe. Relevance for youth policy today*. Pariis: Council of Europe Publishing. Kasutatud 26.04.2024, https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261623/History_of_youth_work.pdf/b97318a2-2d74-4ea5-b94c-40c726d7d47d?t=1377542412000

Väljaots, K., Kivistik, K., Hein, T., Käger, M., Hiir, K., Derevski, R., Allik, A. ja Adamson, A-K. (2021). *Noorsootöös osalevate noorte rahulolu noorsootöoga 2020*. Kasutatud 26.04.2024, https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/noorsootoo_tegevuste_rahulolu_2020_lopparuanne.pdf

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Toimetaja: Ede Kärner

LISA

Eelküsimumused:

1. Mis su nimi on?
2. Kui vana sa oled?
3. Kus sa näed ennast 5 aasta pärast?
4. Millega sa tegeled oma vabal ajal?

5. Kelleks sa tahaksid saada?

Noortekeskuse ja noorsootöö üldised küsimused:

1. Milles seisneb sinu jaoks noorsootöö väärtus?
2. Kas osaled ka teistes noorsootöö tegevustes?
3. Palun kirjelda mõnda peamist tegevust, kus sa osaled?
4. Millis(t)e noortekeskuse/noortemajade töös sa osaled peamiselt?
5. Miks sa soovid nendest tegevustest osa võtta?

Noortevahetuse küsimused:

1. Kas selle sama noortekeskuse kaudu käisid sa ka rahvusvahelisel noortevahetusel?
 - a. JAH → Kas otsisid võimalusi ka vahetusele minekuks ka teistest noortekeskustest?
 - b. EI → Miks otsustasid n-ö mitte oma kodu noortekeskuse kaudu minna vahetusele?
2. Millised eeltegevused aitasid sul enne projekti algust selleks valmistuda?
3. Millises riigis sa osalesid noortevahetusel ja milliste riikide noored seal osalesid?
4. Mis teemal toimus noortevahetus, kus käisid?
5. Palun kirjelda, kuidas toimus noortevahetusele eelnenud n-ö ettevalmistav protsess?
6. Mis oli projekti teema, milles sa osalesid?
7. Kas sinu arvates valitud tegevused toetasid projekti teemat või mitte? Põhjenda?
8. Milles see väljendus?

Peale noortevahetust küsimused:

1. Millised eeltegevused aitasid sul enne projekti algust selleks valmistuda?
2. Millised tegevused aitasid sul peale projekti kogu tulemust analüüsida?
3. Mis sulle noortevahetuse juures kõige rohkem meeldis ja miks?
4. Mida teeksid sina sarnaste projektide juurest uuesti?
5. Kas oli tegevusi millele oleks võinud eeltegevustes veelgi enam tähelepanu pöörata?
6. Millised on sinu peamised uued teadmised ja oskused, mida projekt sinu arvates sinus enim arendas?
7. Kas sa soovitaksid noortevahetusel osalemist ka teistele? Miks?
8. Kui avaneb võimalus, kas osaleksid uuesti noortevahetusel?
 - a. JAH → Milline oleks sinu ideaalse noortevahetuse teema?

- b. EI → Mis tekitab sinus mõtted, et ei soovi enam osaleda sellistes projektides?
9. Mida sa soovitud oma kogemusest noortekeskusele?
 10. Mida nad peaksid selliste tegevuste puhul teadma?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, _____ Triin Jürimäe _____,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose, **Rahvusvahelise noortevahetuse tõlgendused noore enesearengu teekonnal**, mille juhendaja on _____ Heidi Paabort _____, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost äriesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Triin Jürimäe

20.05.2024